

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
JURIDISKĀ FAKULTĀTE
KRIMINĀLTIESISKO ZINĀTŅU KATEDRA

**AR BRĪVĪBAS ATŅEMŠANU NOTIESĀTO PERSONU
IZGLĪTĪBA KĀ SOCIĀLĀS REHABILITĀCIJAS
LĪDZEKLIS**

BAKALAURA DARBS

Autors: **Laura Mauliņa**
Studenta apliecības Nr.: Im17062
Darba vadītājs: lekt. Evija Vīnkalna

RĪGA 2020

ANOTĀCIJA

Bakalaura darbs “Ar brīvības atņemšanu notiesāto personu izglītība kā sociālās rehabilitācijas līdzeklis” izstrādāts Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes Krimināltiesisko zinātņu katedrā.

Pētnieciskā darba mērķis ir izpētīt un apkopot informāciju par ar brīvības atņemšanu notiesāto personu izglītības iespējām Latvijā un kāda ir notiesāto personu aktivitāte šajos izglītības pasākumos, izpētīt, kā Latvijā tiek piemērotas normas, kas nosaka izglītības iespējas ieslodzījuma vietās, kā arī salīdzināt tās ar citu valstu normatīvo regulējumu. Veicamie darba uzdevumi ir resocializācijas, sociālās rehabilitācijas un izglītības (ieslodzījuma vietā) jēdzienu nozīmes un mērķu izpētīšana, un normatīvo aktu, kas regulē izglītību ieslodzījuma vietās, analīze.

Atslēgvārdi: resocializācija, notiesātais, izglītība, sociālā rehabilitācija, ieslodzījuma vietas.

ANNOTATION

The Bachelor thesis “The education of people charged with deprivation of freedom can be helpful as a tool for social rehab” developed in the Legal faculty and the chair of Criminal Law science of University of Latvia.

The purpose of the thesis is to study and gather information about the people charged with deprivation of freedom and the possibilities of education for these people in Latvia, as well as how actively these people participate in different educational activities. Another purpose of the thesis is to study how well the Latvian government measures the laws of education in the prisons of Latvia and to compare these measures with the measures taken in other Baltic countries. The main tasks of the thesis is to understand and explore the terminology of resocialisation, social rehabilitation and the meaning of terms of education (in places of imprisonment) and the exploration of these objectives and the normative acts, which regulate the education in these places of imprisonment, analysis.

Keywords: resocialisation, charged, education, social rehabilitation, places of imprisonment.

SATURS

ANOTĀCIJA	2
ANNOTATION.....	3
IEVADS.....	5
1. RESOCIALIZĀCIJA UN IZGLĪTĪBAS NOZĪME TAJĀ.....	6
1.1. Resocializācijas būtība	6
1.2. Sociālās rehabilitācijas līdzekļi.....	12
1.3. Izglītība un tās nozīme resocializācijas procesā.....	18
2. IZGLĪTĪBAS VEIDI IESLODZĪJUMA VIETĀS.....	22
2.1. Formālā izglītība	22
2.2. Vispārējā izglītība	24
2.3. Profesionālā izglītība.....	26
2.4. Augstākā izglītība.....	27
2.5. Neformālā izglītība.....	29
3. ĀRVALSTU REGULĒJUMA ANALĪZE	32
3.1. Igaunija.....	32
3.2. Zviedrija.....	33
3.3. Polija.....	34
KOPSAVILKUMS.....	36
IZMANTOTĀ LITERATŪRA UN AVOTI	38
DOKUMENTĀRĀ LAPA.....	43

IEVADS

Ikkatrs no mums vēlas dzīvot un atrasties tādā vidē, kura ir droša. Ir svarīgi, kāda sabiedrība un līdzcilvēki ir mums apkārt. Diemžēl daži no mūsu sabiedrības daļas nonāk ieslodzījumu vietās izdarīto noziegumu dēļ. Iemesli, kādēļ tā notiek, ir dažādi – sociālā vide, atkarības, zems izglītības līmenis. Lai vai kādu motīvu vadīta persona ir izdarījusi noziegumu, ir svarīgi, lai tā vairs nevēlētos to atkārtot un vēlētos dzīvot likumpaklausīgu dzīvi pēc atbrīvošanas no ieslodzījuma vietas.

Tāpēc valsts, rūpējoties gan par notiesātajiem, gan par apkārtējo sabiedrību kopumā, ir izstrādājusi resocializācijas programmu, tajā iekļaujot sociālās rehabilitācijas līdzekļus, kas veicinātu notiesātā pašizaugsmi, tiesisku uzvedību un social iemaņu attīstību. Viens no līdzekļiem ir notiesātā izglītošana. Autore izvēlējās apskatīt tieši šo sociālās rehabilitācijas līdzekli, jo izglītības jautājumi ieslodzījuma vietā ir pietiekami svarīgi apskatāmi, lai veidotu pareizu priekšstatu par Latvijas valsts attieksmi un darbības izglītības jautājumā pret ar brīvības atņemšanu notiesātajām personām.

Darba mērķis ir izpētīt, kā Latvijā tiek piemērotas normas, kas nosaka izglītības iespējas ieslodzījuma vietās, salīdzināt tās ar citu valstu normatīvo regulējumu un izpētīt kāda ir notiesāto personu aktivitāte šajos izglītības pasākumos. Lai sasniegtu izvirzīto mērķi, autore paredz darbā izpētīt resocializācijas būtību un tās saistību ar izglītību, notiesāto personu izglītības tiesisko regulējumu Latvijā un ārvalstīs.

Darbs sastāv no 3 nodaļām un 11 apakšnodaļām. Pirmajā nodaļā tiek aplūkota resocializācijas un sociālās rehabilitācijas līdzekļu nozīme un piemērošana, kā arī izglītības sasaiste ar tām. Otrajā nodaļā ir apskatīti izglītības veidi Latvijas ieslodzījumu vietās, apskatot sīkāk katru izglītības līmeni un izglītības iegūšanas iespējas tajās. Trešajā nodaļā tiek apskatīts ārvalstu normatīvais regulējums, izpētot Igaunijas, Zviedrijas un Polijas normatīvos aktus.

Lai sasniegtu izvirzīto mērķi un uzdevumus, darbā tika izmantotas šādas zinātniskās metodes. Pirmkārt, autore darbā izmantoja teleoloģisko interpretācijas metodi, lai noskaidrotu tiesību normas jēgu, pamatojoties uz lietderīgu un taisnīgu mērķi, kas ar attiecīgo tiesību normu jāsasniedz. Otrkārt, salīdzinošo metodi, lai veiktu dažādu tiesisko regulējumu un ieslodzījuma vietu informācijas salīdzināšanu. Kā arī, treškārt, analītiskā metode - dažādu literatūras un avotu analīze, atziņu vērtēšanai.

1. RESOCIALIZĀCIJA UN IZGLĪTĪBAS NOZĪME TAJĀ

1.1. Resocializācijas būtība

Jau no seniem laikiem gadsimtu laikā sabiedrībā valdīja doma, ka personas par likuma pārkāpumu un izdarīto noziedzīgo darbību ir jā soda. Soda mērķis bija biedēt, pārmācīt un atiebties. Ilgus gadsimtus pastāvēja tā saucamais Taliona princips - ekvivalenta atmaksa par nodarīto ļaunumu (latīņu val. – lex talionis). Sodam bija izteikts atiebības un iebiedēšanas raksturs.¹ Mūsdienās šis princips vairs nav aktuāls – izglītojoties un attīstoties cilvēcei, ir mainījusies arī uztvere par soda mērķi. Šobrīd būtiski ir ne tikai sodīt personu par izdarīto likuma pārkāpumu, bet arī panākt, lai persona pēc soda izciešanas, atgrieztos sabiedrībā kā sociāla un droša persona. Uz to norāda arī Krimināllikuma² 35.panta otrā daļa, paskaidrojot, ka soda mērķi ir aizsargāt sabiedrības drošību, atjaunot taisnīgumu, sodīt vainīgo personu par izdarīto noziedzīgo nodarījumu, resocializēt to un panākt, lai notiesātais un citas personas pildītu likumus un atturētos no noziedzīgu nodarījumu izdarīšanas. Vitolds Zahars, profesors, tiesību doktors, atvaļināts ģenerālis, bijušais Latvijas Policijas akadēmijas rektors, uzskata, ka svarīgi ir nošķirt soda jēgu no resocializācijas – sods ir represīvs mērs, tātad valsts piespiedu līdzeklis, bet resocializācija ir audzināšanas process, kas dod sociālu labumu iespējas un izslēdz represiju un piespiešanu.³

Brīvības atņemšana ir kriminālsods, kas vienlaikus ar taisnīgu sodu par izdarītu noziedzīgu nodarījumu rada arī būtisku negatīvu ietekmi uz notiesāto, it īpaši gadījumos, ja piespriestais sods ir garš. No otras puses, brīvības atņemšanas sods ir laiks, kas dots gan valsts iestādēm, gan pašam notiesātajam, lai tiktu galā ar tām problēmām viņa uzvedībā vai domāšanā, kas personu novedušas līdz brīvības atņemšanas iestādei. Tāpēc jau vairākus gadu desmitus Eiropas valstis par brīvības atņemšanas soda izpildes mērķi izvirza notiesātā resocializāciju un atzīst to par vienīgo iespējamo līdzekli jauna noziedzīga nodarījuma novēršanai pēc personas atbrīvošanas.⁴ Latvijā šis soda mērķis ir ietverts Krimināllikuma 35.panta otrajā daļā.

¹ Škavronska D. No Taliona principa līdz resocializācijai. Jurista Vārds, 2010.,4. decembris, nr.50

² Krimināllikums: LV likums. Pieņemts 17.06.1998. [aplūkots 04.05.2020.]

³ Zahars V. Kriminālsodu izpildes tiesības. Rīga: Latvijas policijas akadēmija, 1999, 44.lpp.

⁴ Par ieslodzīto resocializācijas pamatnostādņēm 2015.-2020. gadam: Ministru kabineta 2015.gada 24.septembra rīkojums Nr. 580. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/276740-par-ieslodzito-resocializacijas-pamatnostadnem-2015-2020-gadam> [aplūkots 23.03.2020]

Resocializācijas jēdziens pirmo reizi valstiskā līmenī tika ietverts “Ar brīvības atņemšanas sodu notiesāto personu resocializācijas koncepcijā”⁵, kas tika apstiprināta ar Ministru kabineta 2009. gada 9. janvāra rīkojumu Nr.7. (pašreiz zaudējis spēku). Tajā tika noteikts, ka resocializācija ir tādu pasākumu kopumu soda izciešanas laikā, kurš veicina notiesātā spēju iekļauties sabiedrības noteiktajās normās un neizdarīt noziedzīgus nodarījumus pēc atgriešanās no soda izciešanas vietas. Tādējādi brīvības atņemšanas sods nav valsts vai sabiedrības atmaksa par noziedzīgu nodarījumu personai, bet tiesību normās nostiprināts līdzeklis, lai panāktu ar šo sodu notiesāto personu tiesisku uzvedību. Līdz šīs koncepcijas ieviešanai Latvijas normatīvie akti koncentrējās vairāk uz notiesātā izolēšanu no sabiedrības nevis izvirzot resocializāciju kā pamatuzdevumu.

Latvijas Soduzpildes kodeksa⁶ (LSIK) 1.pants nosaka, ka kriminālsodu izpildes uzdevums ir izpildīt kriminālsodu saskaņā ar šajā kodeksā noteiktajiem kriminālsodu izpildes pamatprincipiem, piemērojot notiesātajam šajā kodeksā noteiktos resocializācijas līdzekļus, kā arī panākt, lai notiesātais un citas personas pildītu likumus un atturētos no noziedzīgu nodarījumu izdarīšanas. No šī panta var secināt, ka likuma mērķis nav tikai sodīt personu par izdarītajiem noziedzīgajiem nodarījumiem, bet arī censties nodrošināt, lai tie, kas nav pārkāpuši likumu, to nevēlētos darīt, turpretī tiem, kas jau to ir izdarījuši – turpmāk vairs nerastos vēlme pēc jaunu noziegumu izdarīšanas. Tātad soda izpildes tiesību virsuzdevums ir panākt, lai sods sekmētu noziedzības izskaušanu.⁷ Tāpēc viens no soda izpildes mērķiem un uzdevumiem, lai panāktu šo mērķi, ir notiesāto resocializācija. To paredz arī LSIK⁸ 8.pants, kurš nosaka, ka soda izpildes mērķis ir efektīvi piemērot notiesātajam visus šajā kodeksā noteiktos soda izpildes noteikumus, tādējādi nodrošinot personas resocializāciju un tiesisku uzvedību pēc soda izpildes.

Ar brīvības atņemšanu notiesāto resocializācijas process ir noteikts un skaidrots LSIK⁹ devītajā “A” nodaļā, kura stājās spēkā 2011. gada 11. augustā. LSIK¹⁰ 61.¹ pants skaidrots, ka ar brīvības atņemšanu notiesāto resocializācijas process sevī ietver sociālās uzvedības korekcijas un sociālās rehabilitācijas pasākumu kopumu, kura mērķis ir veicināt notiesātā tiesisku uzvedību un veidot viņam sociāli pozitīvu vērtību izpratni.

⁵ Ar brīvības atņemšanas sodu notiesāto personu resocializācijas koncepcija. Ministru kabineta rīkojums Nr. 7. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/186354-par-ar-brivibas-atnemsanas-sodu-notiesato-personu-resocializācijas-koncepciju> [aplūkots 10.05.2020]

⁶ Latvijas Soduzpildes kodekss: LV likums. Pieņemts 23.12.1970. [aplūkots 20.03.2020]

⁷ Krūmiņš E., Pokšāns S. Brīvības atņemšanas soda izpilde. Rīga: Latvijas policijas akadēmija, 1996, 18.lpp.

⁸ Ibid.

⁹ Ibid.

¹⁰ Ibid.

Sociālās uzvedības korekcija ir sociālās uzvedības korekcijas programma. Valsts probācijas dienesta likuma¹¹ 1.panta 7.punkts nosaka, ka sociālās uzvedības korekcija ir pasākumu kopums, kuru mērķis ir panākt probācijas klienta tiesisku uzvedību.

Sociālās rehabilitācijas līdzekļi ir notiesāto izglītošana, iesaistīšana sabiedriski lietderīgā nodarbināšanā, notiesātā sociālo problēmu risināšana, psiholoģiskā aprūpe, brīvā laika pasākumu organizēšana un atkarību mazināšanas programma.

Eiropas Kopienas iniciatīvas EQUAL projekta “Jauni risinājumi bijušo ieslodzīto nodarbinātības veicināšanai” ietvaros veiktajā pētījumā tiek izceltas trīs puses, kuru iesaiste ir svarīga, lai sociālā rehabilitācija noritētu veiksmīgi:

- 1) pirmā un nozīmīgākā puse procesā ir pats notiesātais. Ja viņa vēlme un gribasspēks iekļauties atpakaļ sabiedrībā ir pietiekami, kā arī, ja viņam atjaunotas ieslodzījuma laikā zudušās sociālās prasmes un ir apgūtas zināšanas, kas veicina indivīda integrāciju jaunajā sociālajā vidē;
- 2) otrā puse ir valsts. Tās iesaiste ar normatīvo aktu un sociālās rehabilitācijas pakalpojumu sistēmas palīdzību ir nepieciešama, lai nodrošinātu bijušā ieslodzītā pamatvajadzības un sociālo iemaņu atjaunošanu;
- 3) trešā puse ir sabiedrība (ģimene, apkārtējā sociālā vide) un tās gatavība pieņemt bijušo notiesāto savā vidē un to atbalstīt.¹²

Psiholoģiskie un kriminoloģiskie pētījumi liecina, ka likumpārkāpēji atrodas sociālā un psiholoģiskā atstumtībā no sabiedrības un tās tikumiskajām un tiesiskajām vērtībām. Viņi ir izstumti no sabiedrības, kā arī no mazām grupām (ģimene, draugi, darba kolektīvs, u.c.)¹³ Latvijas ieslodzījuma vietu sistēmas misija ir izpildīt brīvības atņemšanas sodu, palīdzot likumpārkāpējiem kļūt par socializētām personām. Lai arī nenākas apšaubīt, ka sociāli nozīmīgākais cietumu darbības efektivitātes rādītājs ir sodu izcietušo likumpārkāpēju atkārtoti izdarīto noziegumu skaits, misija ir drosmīga un ambicioza. Personas, kas izdarījušas pārkāpumu, tiek izolētas no sabiedrības, bet cietumu personālam tām jāiemāca dzīvot

¹¹ Valsts probācijas dienesta likums: LR likums. Pieņemts 18.12.2003. [aplūkots 02.05.2020.]

¹² Eiropas Kopienas iniciatīvas EQUAL projekta pētījums. Ieslodzīto un no ieslodzījuma atbrīvoto personu izglītības, nodarbinātības un sociālās rehabilitācijas pakalpojumu pieejamība. Pieejams: http://providus.lv/article_files/1577/original/Equal%20petijums.pdf?1332249353 [aplūkots 04.05.2020.]

¹³ Zahars V. Ar brīvības atņemšanu notiesāto personu resocializācija. Pieejams: http://du.lv/wp-content/uploads/2016/01/SZV_2008_1.pdf [aplūkots 12.05.2020]

sabiedrībā. Ar brīvības atņemšanu notiesātie tiek savesti kopā ar citiem notiesātajiem, bet cietumu personālam jāpalīdz tiem pozitīvi mainīties.¹⁴

Lai gan apkārt skan dažādi viedokļi un uzskati no sabiedrības puses par valsts iesaistīšanos notiesāto resocializācijā, tomēr nevarētu teikt, ka tā ir vairāk pasīva nekā aktīva šajos jautājumos. Piemēram, 2013.gada 12.aprīlī stājās spēkā MK noteikumi Nr.191 "Notiesātā resocializācijas īstenošanas kārtība". Tie regulē, kādas darbības ir nepieciešamas veikt veiksmīgam resocializācijas procesam notiesātajiem. Katram notiesātajam pēc nokļūšanas ieslodzījuma vietā, tiek veikta individuāla procedūra, kurā tiek izvērtēts, kādi sociālas uzvedības korekcijas un sociālās rehabilitācijas līdzekļi būtu piemērojami. Šāda individuālā diagnostika ir obligāta visās ieslodzījuma vietās.¹⁵ Tāpat, lai noteiktu ar brīvības atņemšanu notiesāto resocializācijas politiku vidējam termiņam, pamatojoties uz situācijas analīzi, identificētajām problēmām un to risināšanai nepieciešamo rīcību un ņemot vērā nepieciešamību aizvien attīstīt esošo resocializācijas modeli un pilnveidot to atbilstoši jaunākajām starptautiskajām atziņām par soda izpildes niansēm un atbilstoši nacionālajā praksē iegūtajiem secinājumiem, Ministru kabinets ir izstrādājis "Ieslodzīto resocializācijas pamatnostādnes 2015.-2020. gadam", kuru virsmērķis ir kvalitatīva un iekļaujoša izglītība personības attīstībai, cilvēku labklājībai un ilgtspējīgai valsts izaugsmei, uz ko liels uzsvars ir likts tieši uz sociālās atstumtības riskam pakļautājo jauniešu iesaisti neformālās izglītības programmās.¹⁶ Latvijā pilnībā tiek atzīta ideja par resocializāciju kā brīvības atņemšanas soda un tā izpildes mērķi un tiek veikti visi iespējamie pasākumi, lai normatīvi nostiprinātu resocializācijas modeli piepildītu ar saturu un īstenotu ikdienā.¹⁷

„Par Ieslodzīto resocializācijas pamatnostādņēm 2015.-2020.gadam”¹⁸ ir teikts, ka joprojām ir ļoti augsts personu skaits, kuras atkārtoti izcieš sodu ieslodzījuma vietās, kā arī ir augsts recidīvo noziedzīgu nodarījumu skaits pēc soda izciešanas un ievērojami mazāk personu, kuras nosacīti pirmstermiņa tiek atbrīvotas.

Valsts probācijas dienesta vadītājs Mihails Papsujevičs skaidrojis, ka “noziegums nav tikai valsts un tās institūciju problēma, tā ir sena parādība, kas skar ne tikai likumpārkāpēju un

¹⁴ Luste M. Olainē top "labo pārmaiņu laboratorija". Pieejams: http://www.ievp.gov.lv/index.php?option=com_content&view=article&id=72&Itemid=75&lang=lv [aplūkots 20.03.2020]

¹⁵ Notiesātā resocializācijas īstenošanas kārtība. Ministru kabineta noteikumi Nr.191 Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/256000-notiesata-resocializacijas-istenosanas-kartiba> [aplūkots 20.03.2020]

¹⁶ Par ieslodzīto resocializācijas pamatnostādņēm 2015.-2020. gadam: Ministru kabineta 2015.gada 24.septembra rīkojums Nr. 580. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/276740-par-ieslodzito-resocializacijas-pamatnostadnem-2015-2020-gadam> [aplūkots 23.03.2020]

¹⁷ Ibid.

¹⁸ Ibid.

cietušo, bet krietni plašāku publiku”.¹⁹ Šo pašu secinājumu varētu attiecināt arī uz resocializācijas procesu - tā sekmīgums ir svarīgs ne tikai pašiem notiesātajiem, bet arī pārējai sabiedrībai, jo drošā vidē vēlas atrasties ikkatrs. Protams, nav izslēgts, ka veiksmīgs resocializācijas process nodrošinās, ka jauni noziegumi vairs netiks izdarīti, jo cilvēku domāšanas līmenis un dzīves uztvere dažādu apstākļu dēļ ir atšķirīga, taču tas var daudziem notiesātajiem būt arī kā iesākums jaunai un labākai dzīvei, kādu pirmstam tie nevēlējās vai nevarēja gūt (sociālā vide, atkarības, zems izglītības līmenis, līdzcilvēku atbalsta trūkums, utt.). Tāpēc sabiedrības atbalsts ir svarīgs, jo ir nozīmīgi, lai notiesātais pēc iznākšanas brīvībā ne tikai vēlētos dzīvot likumpaklausīgu sevis nodrošinātu dzīvi, bet arī to spētu.

Tā kā resocializācijas process ir radošs, līdz ar ko visas tā iespējamās formas nevar un nav jācenšas ietvert normatīvo aktu normās. Tās pilnveidojas un attīstās kontekstā ar penitenciārās filozofijas, ideoloģijas, teorijas un prakses izmaiņām. Tiesību normas reglamentē resocializācijas procesu tikai vispārīgos vilcienos, nosakot uzdevumus, principus, pamatvirzienus un pamatformas.²⁰ Lai cik dažādi cilvēki nebūtu, tomēr katram savā ziņā ir būtiski, vai tie tiek sabiedrībā pieņemti un saprasti. Tāpēc ir svarīgi, lai šajā procesā būtu arī sabiedrības izpratne un aktīva līdzdalība. Cietumi nekad nebūs spējīgi pildīt savus uzdevumus, ja sabiedrības nostāja pret tiem paliks vienaldzīga vai noraidoša. Par šo problēmu 19.gadsimta beigās zīmīgi izteicies ievērojamais beļģu penitenciarās zinātnes speciālists Ādolfs Prinsi: “Cietumu pārvaldīšana vienlaikus ir gan administratīva, gan sociāla funkcija. Lai tā saglabātu savu raksturu, tai pastāvīgi ir nepieciešams valdošo šķiru atbalsts. Tās vienīgās spēj iedvest dzīvību un neļauj pārvērsties par birokrātisku mašīnu. Tieši pateicoties tam, Anglijā un Vācijā ir cilvēki, kuri dien cietumu administrācijā, ieņem ievērojamu vietu sabiedrībā; tai pašā laikā pie mums (Beļģijā) tie ir aizmirsti un nicināti, līdz ar to viņi zaudē sevī to morālo spēku, kas katrai amatpersonai dotu iespēju sasniegt to, kas ir viņas spēkos.”²¹ No šīs atziņas, ir secināms, ka, apkārtējiem ir jānovērtē arī ne tikai ar kādu atdevi notiesātie pievēršas resocializācijas procesam, bet arī kādu sniegumu un darbu šī procesa sekmīgumam.

¹⁹ Balode L. Bijušo ieslodzīto resocializācijā jāiesaistās sabiedrībai. Pieejams: <https://lvportals.lv/skaidrojumi/294438-bijuso-ieslodzito-resocializacija-jaiesaistas-sabiedrībai-2018> [aplūkots 10.04.2020]

²⁰ Zahars V. Kriminālsodu izpildes tiesības. Rīga: Latvijas policijas akadēmija, 1999, 51.lpp.

²¹ Ibid.

Ministru kabineta rīkojums Nr. 580 Par Ieslodzīto resocializācijas pamatnostādņem 2015.-2020. gadam²² nosaka, ka resocializācijas modeļa pilnveidošanai nepieciešams īstenot uzdevumus šādos virzienos:

- 1) samazināt notiesātā antisociālas personības iezīmes un kriminālās attieksmes;
- 2) novērst resocializācijas īstenošanas šķēršļus, kas saistās ar notiesātā veselības stāvokli, t.sk. atkarībām;
- 3) nodrošināt izglītības vai profesijas apguvi brīvības atņemšanas soda izciešanas laikā, kā rezultātā bijušais notiesātais pēc atbrīvošanas no brīvības atņemšanas iestādes sāk darba meklējumus;
- 4) uzlabot notiesātā sociāli pozitīvas attiecības ar ģimeni, veicinot atgriešanos tajā;
- 5) samazināt iespēju notiesātajam atgriezties kriminālā vidē;
- 6) nodrošināt resocializācijas īstenošanas vajadzībām piemērotu ieslodzījuma vietu infrastruktūru.

Šo visu analizējot, autore piekrīt viedokļiem, kurus norāda resocializācijas aizstāvji:

- 1) cietumi ir nepieciešams ļaunums, un praktiski tos nevar likvidēt; notiesātajiem tie ir jāizmanto, lai paplašinātu kulturālo un sabiedrisko horizontu, kas varētu būt priekšnoteikums turpmākai dzīvei pēc atbrīvošanas;
- 2) resocializācija nav “personību pārveidošanas mašīna”, bet cilvēku pozitīvas uzvedības atbalsta instrumentārijs;
- 3) resocializācijas idejas var realizēt “humanizējot” cietumus, nodrošinot tajos cilvēka cienīgus apstākļus.²³

²² Par ieslodzīto resocializācijas pamatnostādņem 2015.-2020. Gadam. Ministru kabineta rīkojums Nr. 580. Pieejams: <https://m.likumi.lv/ta/id/276740-par-ieslodzito-resocializācijas-pamatnostadnem-2015-2020-gadam> [aplūkots 10.05.2020]

²³ Krūmiņš E., Pokšāns S. Brīvības atņemšanas soda izpilde. Rīga: Latvijas policijas akadēmija, 1996, 18.lpp

1.2. Sociālās rehabilitācijas līdzekļi

Lai izprastu sociālās rehabilitācijas līdzekļu būtību, vispirms ir jāizprot, ko nozīmē pats jēdziens “sociālā rehabilitācija” un “socializācija”.

Cilvēka sociālās dabas, sociālās uzvedības programmas, personības attīstības procesu saprotam kā socializāciju. Socializācija ir process, kurā indivīds apgūst uzvedības modeļus, sociālās normas un vērtības, kas nepieciešami viņa veiksmīgai funkcionēšanai pastāvošajā sabiedrībā. Tas nozīmē: gan sociālo normu, gan darbību un spēju, gan garīgo vērtību apgūšanu.²⁴

Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likums²⁵ sociālās rehabilitācijas jēdzienu skaidro kā pasākumu kopumu, kas vērsts uz sociālās funkcionēšanas spēju atjaunošanu vai uzlabošanu, lai nodrošinātu sociālā statusa atgūšanu un iekļaušanos sabiedrībā. Šī definīcija ir Latvijas Soduzpildes kodeksa 61.¹ panta trešā daļa nosaka, ka ar brīvības atņemšanu notiesāto sociālā rehabilitācija ir līdzekļu kopums, kas brīvības atņemšanas soda izpildes ietvaros tiek īstenots, lai notiesātais saglabātu vai apgūtu sociālās iemaņas, profesionālās vai vispārīgās zināšanas un prasmes. Šajā kodeksā noteiktā notiesāto sociālā rehabilitācija nav normatīvajos aktos noteiktā sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības sniegšana. Latvijas Labklājības ministrija sociālās rehabilitācijas jēdzienu raksturo kā cilvēka sociālo spēju atjaunošanu vai uzlabošanu, lai atgrieztu cilvēku sabiedriskajā un darba dzīvē, atjaunojot vai apmācot tām prasēm, kas dažādu apstākļu dēļ ir zudušas.²⁶ Taču, autoresprāt, visplašāko šī jēdziena skaidrojumu ir devis Valsts probācijas dienests, bijušo notiesāto sociālo rehabilitāciju skaidrojot kā pasākumu kompleksu, kas vērsts uz personas sociālās funkcionēšanas spēju atjaunošanu un uzlabošanu, sociālā statusa atgūšanu, integrāciju sabiedrībā, un ietver fizisko, tikumisko, psiholoģisko un profesionālo spēju atjaunošanu.²⁷ Tātad valsts mērķis ir integrēt bijušo notiesāto atpakaļ sabiedrībā.

Apkopojot iepriekš minēto var secināt, ka, lai panāktu notiesāto sociālo spēju nodrošināšanu un atgūšanu, valsts ir izstrādājusi dažādus sociālās rehabilitācijas līdzekļus:

²⁴ Vadlīnijas nepilngadīgo uzvedības sociālās korekcijas un sociālās palīdzības programmas izveidei. Pieejams: http://www.bti.gov.lv/lat/metodiska_palidziba/vadlinijas_nepilngadigo/ [aplūkots 10.05.2020]

²⁵ Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likums: LV likums. Pieņemts 31.10.2002. [aplūkots 05.05.2020]

²⁶ Latvijas Republikas Labklājības ministrija. Sociālā rehabilitācija. Pieejams:

http://www.lm.gov.lv/lv/index.php?option=com_content&view=article&id=80205 [aplūkots 10.04.2020]

²⁷ Bijušo notiesāto sociālās rehabilitācijas un integrācijas sabiedrībā kompleksā programma. BO „Starptautiskais fonds - Glābšana”. Rīga, 2004. Pieejams:

http://petijumi.mk.gov.lv/sites/default/files/file/Kompleksa_SR_progr.doc. [aplūkots 10.04.2020].

- 1) notiesātā iesaistīšana vispārējās, profesionālās un interešu izglītības programmās;
- 2) notiesāto iesaistīšana sabiedriski lietderīgā nodarbināšanā (notiesāto darbs brīvības atņemšanas iestāžu saimnieciskajā apkalpē, komersanta izveidotajās darba vietās brīvības atņemšanas iestādē vai ārpus tās atkarībā no notiesātajam noteiktā soda izciešanas režīma, likumā noteiktā nodarbināšana bez atlīdzības);
- 3) notiesātā sociālo problēmu risināšana, ņemot vērā ieslodzījuma radītās sekas (notiesātā sociālo prasmju uzlabošana, atjaunošana un apguves nodrošināšana, informācijas sniegšana par sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības saņemšanas iespējām pēc atbrīvošanas no brīvības atņemšanas iestādes, personu apliecinošu dokumentu kārtošana);
- 4) psiholoģiskā aprūpe — notiesātā psiholoģiskā izpēte, psiholoģiskā konsultēšana, kā arī psiholoģiskās palīdzības sniegšana krīzes situācijā brīvības atņemšanas vietā;
- 5) brīvā laika pasākumu organizēšana — notiesātā iesaistīšana kultūras, informatīvos, mākslas, pašdarbības un sporta pasākumos;
- 6) atkarību mazināšanas programma — notiesātā iesaistīšana mērķtiecīgu un strukturētu pasākumu kopumā sociālo prasmju attīstībai, uzvedības modeļa pilnveidei un sociāli atbalstāmas vērtību sistēmas veidošanai.²⁸

Lai gan visi līdzekļi ir savstarpēji saistīti, autoresprāt, svarīgākais un noderīgākais līdzeklis ir iesaistīšana sabiedriski lietderīgā nodarbināšanā jeb notiesāto nodarbināšana.

Jāatzīmē, ka jau padomju periodā notiesāto sabiedriski derīgais darbs tika atzīts par galveno labošanas līdzekli, tomēr praksē labošanas darbu iestādes pārvērtās rūpnieciskos uzņēmumos, kuru galvenais uzdevums bija izpildīt valsts plānu un gūt peļņu. Arī vēlākos gados, kad valsts jau bija guvusi neatkarību, situācija būtiski neuzlabojās – ekonomisko pārmaiņu, kapitālistisko attiecību veidošanās un lielā bezdarba rezultātā vairāku notiesāto neizdevās nodrošināt ar darbu.²⁹ Taču neskatoties uz dažādām problēmām, kas gadu gaitās ir radušās šai ieslodzīto rehabilitācijas nozarei, tas nav traucējis tai attīstīties un pilnveidoties.

Ieslodzītos darbā var iesaistīt bez darba līguma, taču ir vajadzīgs cietuma priekšnieka rīkojums. LSIK³⁰ 56.¹⁰ panta otrā daļa nosaka, ka notiesātos, izņemot nepilngadīgos, grūtnieces, sievietes pēcdzemdību periodā līdz vienam gadam, sievietes, kas baro bērnu ar

²⁸ Latvijas Soduzpildes kodekss: LV likums. Pieņemts 23.12.1970. [aplūkots 14.03.2020]

²⁹ Zahars V. Kriminālsodu izpildes tiesības. Rīga: Latvijas policijas akadēmija, 1999, 48.lpp.

³⁰ Ibid.

krūti, pensijas vecumu sasniegušos notiesātos, kā arī notiesātos, kas ir pirmās vai otrās grupas invalīdi, nodarbina bez atlīdzības bez viņu piekrišanas. Kā minēts LSIK³¹ 56.⁷ pantā, Ieslodzītos drīkst nodarbināt astoņu stundu darba dienu 40 stundas darba nedēļā. Notiesātajiem var būt divas vai viena brīvā diena nedēļā un nav jāstrādā svētkos.³²

Attiecībā uz nodarbināšanu ieslodzījuma vietā, notiesātie ir vērsušies arī tiesā, piemēram, notiesātais pieteikuma iesniedzējs Satversmes tiesas lietā „Par Latvijas Sodu izpildes kodeksa 51. panta trīspadsmitās daļas 1. punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 107. pantam”³³, lūdz izvērtēt Kodeksa 51. panta trīspadsmitās daļas 1. punktu (turpmāk – apstrīdētā norma), proti, viņš uzskata, ka minimālās mēneša darba algas normālā darba laika ietvaros un minimālās stundas tarifa likmes noteikšana notiesātajiem 50 procentu apmērā no valstī vispārīgi noteiktās minimālās darba samaksas neatbilst Latvijas Republikas Satversmes 107. pantā nostiprinātajām pamattiesībām saņemt atbilstošu darba samaksu, kas nav mazāka par valsts noteikto minimumu. Tomēr Satversmes tiesa šajā lietā atzina, ka no apstrīdētās normas izrietošais pamattiesību ierobežojums ir samērīgs un apstrīdētā norma atbilst Satversmes 107. pantam.

Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departaments lēmumā³⁴ par Satversmes 106. un 112.panta tvērumu, attiecībā uz ieslodzīto nodarbināšanu, ir noteicis, ka Latvijas Republikas Satversmes 106.pantā ietvertās tiesību normas neparedz, ka personai ir tiesības prasīt, lai valsts viņu nodrošina ar darbu. Normas noteic, ka ikviens var brīvi atkarībā no saviem, nevis valsts noteiktiem, apsvērumiem izvēlēties nodarbošanās veidu un vietu. Tomēr minētās tiesības nesniedzas tik tālu, lai radītu valstij pozitīvu pienākumu nodrošināt visus strādāt gribētājus ar darbu. No minētā var secināt, ka ieslodzījumu vietās valda līdzīgs aspekts kā tām personām, kas atrodas ārpus ieslodzījuma vietas. Viss atkarīgs no pašas personas gribas sevi nodarbināt un valstij tas nav katram jānodrošina, bet gan dažādi iesaistoties, ir jāpalīdz.

Autoresprāt, svarīgi būtu arī nošķirt nodarbinātības mērķi ieslodzītajiem un personām, kas atrodas ārpus ieslodzījuma vietas - ja viena nodarbinātības grupa strādā, lai uzturētu sevi un savas ģimenes, tad otras grupas primārākais mērķis būtu ar darbu panākt sociālo integrēšanos sabiedrībā un pašizaugsmes veicināšanu.

³¹ Ibid.

³² Jonāne T. Nodarbinātība ieslodzījumā un pēc tā – labākais sods. Pieejams: <https://lvportals.lv/norises/192209-nodarbinatiba-ieslodzijuma-un-pec-ta-labakais-sods-2009> [aplūkots 10.04.2020].

³³ 09.06.2011. Satversmes tiesas spriedums lietā Nr.2010-67-01.

³⁴ 07.11.2007. Senāta Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr. SKA-576/2007

Kā vēl viens sociālās rehabilitācijas līdzeklis tiek norādīta notiesātā psiholoģiskā aprūpe. Ministru kabineta noteikumu Nr. 423 “Brīvības atņemšanas iestādes iekšējās kārtības noteikumi” VI nodaļas 30. punkts nosaka, ka notiesāto audzināšanā tiek iesaistīti psihologi.³⁵ Psihologi ieslodzījuma vietās strādā ar ieslodzītajiem speciāli paredzētās telpās, nepieciešamības gadījumos iesaistot arī psihiatru un iestādes medicīnas daļas ārstus. Šo psihologu galvenie uzdevumi ir veikt jaunuzņemto ieslodzīto izpēti (psiholoģisko raksturojumu un rekomendāciju sastādīšana), konsultēt notiesātos gan individuāli, gan grupās, sniegt pirmo psiholoģisko palīdzību krīžu gadījumos.³⁶ Tāpat psihologam ir jāpiedalās arī notiesātā izvērtēšanas procesā un resocializācijas plāna izstrādē.

2018. gadā ieslodzījuma vietās psiholoģisko aprūpi īstenoja 46 psihologi, kuri kopumā sniedza palīdzību 6019 ieslodzītajiem (1051 notiesātajiem un 4968 apcietinātajiem), kuri veica dažādas psiholoģiskās aprūpes aktivitātes, piemēram, psihodiagnostikas pasākumus, individuālās konsultācijas, u.c.³⁷

Rīgas Centrālcietuma psiholoģe Anete Pope norāda, ka daudzi ieslodzītie nemaz savās darbībās, kuru dēļ nonākuši ieslodzījuma vietā, nesaskata neko sliktu, tāda ir viņu izvēle dzīvot. Tas liecina par to, ka tās ir domāšanas kļūdas - uzskats, ka tā dzīvot ir labi, pareizi, un nav vēlmes atteikties no tūlītējām baudām, daudz naudas, izklaides.³⁸ Autore šādam viedoklim piekrīt, jo šādos gadījumos tas liek aizdomāties, piemēram, kāpēc recidīvisi (krimināli sodāmu nodarījumu ir izdarījusi persona, kura agrāk jau ir izdarījusi kādu citu noziedzīgu nodarījumu, kas atklāts un reaģējot uz to, valsts (tiesa) piespiedusi vainīgajam kriminālsodu vai nosacīti atbrīvojusi viņu no kriminālatbildības, vai piemērojusi nepilngadīgajam audzinošā rakstura piespiedu līdzekļus, vai arī izmantojusi citus krimināltiesību instrumentus³⁹) aizvien nonāk ieslodzījuma vietās? Cilvēkiem, kuri nemaz nevēlas mainīties, ir grūti to likt darīt, taču ar šīs psiholoģiskās aprūpes palīdzību, var mēģināt mainīt viņu domāšanu un vērtību sistēmu.

³⁵ Brīvības atņemšanas iestādes iekšējās kārtības noteikumi. Ministru kabineta noteikumi Nr.423 Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/136495-brivibas-atnemsanas-iestades-ieksejas-kartibas-noteikumi> [aplūkots 10.04.2020].

³⁶ Valsts izglītības attīstības aģentūra. Psihologs darbā ar ieslodzītajiem. Pieejams: <http://www.profesijupasaule.lv/psihologs-darba-ar-ieslodzitamajiem> [aplūkots 02.04.2020].

³⁷ Ieslodzījumu vietu pārvaldes gada publiskais pārskats. Pieejams: <http://www.ievp.gov.lv/index.php/publikacijas/gada-publiskais-parskats> [aplūkots 11.04.2020]

³⁸ Centrālcietuma psiholoģe atklāj patiesību par dzīvi cietumā. Pieejams: <http://focus.lv/news/centralcietuma-psihologe-atklaj-patiesibu-par-dzivi-cietuma?18642> [aplūkots 02.04.2020].

³⁹ Judins A. Recidīva rādītāji, to noteikšanas kārtība un piemērošana Valsts probācijas dienesta un Ieslodzījumu vietu pārvaldes darbā. Pieejams: http://at.gov.lv/files/uploads/files/docs/2011/rec_pedejais.pdf [aplūkots 10.05.2020]

Ministru kabineta rīkojums Nr. 580 Par Ieslodzīto resocializācijas pamatnostādņem 2015.-2020. gadam⁴⁰ norāda, ka narkotikas pirms ieslodzījuma pamēģinājuši 66,1% notiesāto. 49,1% notiesāto tās lietojuši salīdzinoši nesen jeb pēdējā gada laikā pirms ieslodzījuma. Narkotiku lietošana ir bremzējošs faktors cilvēka attīstībā gan garīgi, gan fiziski. Tā var būt arī nopietna problēma, kas traucētu resocializācijas norisi ieslodzījuma vietā. Atkarību mazināšanas programmai ir izdoti atsevišķi Ministru kabineta noteikumi Nr.23 "Iekšējās kārtības noteikumi brīvības atņemšanas iestādes struktūrvienībā, kurā tiek īstenota resocializācijas programma atkarību mazināšanai"⁴¹, kuros ir regulētas darbības ar ieslodzītajiem, kuri tiek iesaistīti šajā programmā. Atkarību mazināšanas programma realizējas Olaines cietumā (Latvijas Cietumu slimnīcā). Autoresprāt, pozitīvi ir tas, ka notiesātajiem ir iespēja pieteikties konsultācijām atkarību centrā, uz kuru cietums nodrošina ieslodzīto transportēšanu šādos gadījumos. Turklāt vēlme strādāt ar sevi un atbrīvoties no atkarībām tiek ņemta vērā, lemjot par pirmstermiņa atbrīvošanu.⁴²

Ieslodzījuma vietu pārvalde, sadarbībā ar Valsts probācijas dienestu un Nodarbinātības valsts aģentūru, 2016. gada 9. decembrī parakstīja vienošanos ar Centrālo finanšu un līgumu aģentūru un uzsāka projektu "Bijušo ieslodzīto integrācija sabiedrībā un darba tirgū" īstenošanu. Programmas mērķis ir sniegt atbalstu ieslodzītajiem un bijušajiem ieslodzītajiem, piedāvājot specifiskus atbalsta pasākumus, kā arī izstrādājot un īstenojot jaunas atbalsta metodes mērķa grupai, tai skaitā, attīstīt brīvprātīgo darbu un aktīvu ģimenes locekļu iesaistīšanu, sekmējot mērķa grupas integrāciju sabiedrībā un veicinot bijušo ieslodzīto iesaistīšanos darba tirgū.⁴³ Autoresprāt, aktīva ģimenes locekļu iesaistīšana šī projekta ietvaros varētu būt visnozīmīgākā – ikvienam, kam ģimenes atbalsts nav zaudējis vērtību, ir svarīgi biežāk satikt savus tuvos, kas varētu sniegt morālu atbalstu un rast sajūtu, ka notiesātais nav pamests viens. Ieslodzījuma vietu pārvaldes priekšniece pulkvede Ilona Spure par ģimenes iesaistīšanu ieslodzītā dzīvē izteikusies visai precīzi: "Ģimenei ir liela nozīme cilvēka dzīvē, attiecībās un ikdienā. Esot ieslodzījumā, īpaši svarīgs ir tuvinieku atbalsts. Pozitīvas domas par mājām, bērniem un citiem radiem motivē ieslodzītos pārdomāt savas

⁴⁰ Par Ieslodzīto resocializācijas pamatnostādņem 2015.-2020. Gadam. Ministru kabineta rīkojums Nr. 580. Pieejams: <https://m.likumi.lv/ta/id/276740-par-ieslodzito-resocializācijas-pamatnostadnem-2015-2020-gadam> [aplūkots 10.05.2020].

⁴¹ Iekšējās kārtības noteikumi brīvības atņemšanas iestādes struktūrvienībā, kurā tiek īstenota resocializācijas programma atkarību mazināšanai. Ministru kabineta noteikumi Nr. 23 . Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/288414-ieksejas-kartibas-noteikumi-brivibas-atnemsanas-iestades-strukturvieniba-kur-tiek-istenota-resocializācijas-programma> [aplūkots 02.04.2020].

⁴² Ozols I. "LA" reportāža no vienīgā sieviešu cietuma Latvijā. Pieejams: <https://www.la.lv/katrai-vismaz-cetri-kvadr metri> [aplūkots 10.05.2020]

⁴³ Eiropas Sociālā fonda projekts. Bijušo ieslodzīto integrācija sabiedrībā un darba tirgū. Pieejams: <http://www.ievp.gov.lv/index.php/projektu-realizacija/eiropas-savienibas-strukturfondi/145-eiropas-sociala-fonda-projekts-bijuso-ieslodzito-integracija-sabiedriba-un-darba-tirgu> [aplūkots 02.04.2020].

noziedzīgās rīcības, laboties un veiksmīgi atsākt pilnvērtīgu dzīvi ārpus cietumu mūriem. Savukārt ieslodzīto tuviniekiem šādi pasākumi ir papildus iespēja būt kopā ar piederīgajiem, bet vientuļajiem ieslodzītajiem - iespēju mācīties ģimenes vērtības un līdzcilvēku pozitīvo savstarpējo saskarsmi.”⁴⁴

2020.gada 1.ceturksnī Ieslodzījuma vietu pārvalde turpināja īstenot Eiropas Sociālā fonda projektu “Bijušo ieslodzīto integrācija sabiedrībā un darba tirgū”, tā rezultātā septiņās ieslodzījuma vietās (Ilģuciema cietumā, Rīgas centrālcietumā, Daugavgrīvas cietumā, Jelgavas cietumā, Jēkabpils cietumā, Valmieras cietumā, Liepājas cietumā) notika Nodarbinātības valsts aģentūras karjeras konsultācijas pirms iesaistīšanās profesionālās izglītības programmā, tika uzsāktas valsts valodas apmācības, notika individuālas datorapmācības ieslodzītajiem.⁴⁵ Protams, svarīgi ir ne tikai iesaistīt pašus notiesātos dažādās aktivitātēs un pasākumos, bet arī piesaistīt brīvprātīgos, kas spētu šos cilvēkus vēl vairāk motivēt. Piemēram, lai sniegtu apcietinātajiem un notiesātajiem jauniešiem zināšanas un informāciju par saturīga brīvā laika pavadīšanas iespējām, 2020. gada 12.martā Cēsu Audzināšanas iestādē nepilngadīgajiem notika informatīvi izglītojošs seminārs. Tajā, kā brīvprātīgā darba veicējs, piedalījās populārais dziedātājs Intars Busulis un ģitārists, komponists, pedagogs un aranžētājs Kaspars Zemītis. Jaunieši tika iepazīstināti ar mūzikas industriju kopumā, atsevišķiem populāriem mūzikas virzieniem, kā arī ar informāciju par dziesmas radīšanu.⁴⁶

Tāpēc, lai nodrošinātu notiesāto brīvā laika pilnvērtīgu pavadīšanu, 2018.gada laikā tika organizēti 1958 pasākumi. No kopējā pasākumu skaita:

- 1) 882 sporta pasākumi (turnīri – šaha, dambretes, volejbola, futbola un tenisa), kur piedalījās 15 298 ieslodzītie, vidēji 17 ieslodzītie vienā pasākumā;
- 2) 180 kultūras pasākumi (koncerti, izrādes, izstādes, tematiskie pasākumi u.c.), kur piedalījās 3165 ieslodzītie, vidēji 18 ieslodzītie vienā pasākumā;
- 3) 391 informatīvie pasākumi (lekcijas, vispārīzglītojošo filmu demonstrēšana u.c.), kur piedalījās 3902 ieslodzītie, vidēji 10 ieslodzītie vienā pasākumā;

⁴⁴ Ieslodzījumu vietu pārvalde. Turpmāk cietumi vairāk atbalstīs ieslodzītos un viņu ģimenes. Pieejams: <https://juristavards.lv/zinas/270475-turpmak-cietumi-vairak-atbalstis-ieslodzitos-un-vinu-gimenes/> [aplūkots 23.03.2020].

⁴⁵ Eiropas Sociālā fonda projekts. Bijušo ieslodzīto integrācija sabiedrībā un darba tirgū. Pieejams: <http://www.ievp.gov.lv/index.php/projektu-realizacija/eiropas-savienibas-strukturfondi/145-eiropas-sociala-fonda-projekts-bijuso-ieslodzito-integracija-sabiedriba-un-darba-tirgu> [aplūkots 23.03.2020].

⁴⁶ Ibid.

- 4) 291 mākslas pasākumi (dažādu materiālu un nemateriālu lietu radīšana, kam piemīt vērtība attiecībā uz mentālajām spējām, maņām un emocijām u.c.), kur piedalījās 2015 ieslodzītie, vidēji 7 ieslodzītie vienā pasākumā;
- 5) 214 pašdarbības pasākumi (organizē notiesātie ar ieslodzījuma vietas administrācijas atļauju), kur piedalījās 2406 ieslodzītie, vidēji 11 ieslodzītie vienā pasākumā.

Aptuveni divas trešdaļas bijušo ieslodzīto, kas izcietu pilnu brīvības atņemšanas sodu un izdarīja jaunu noziedzīgo nodarījumu, jauno noziegumu izdarīja tieši pirmajās 300 dienās pēc atbrīvošanas no brīvības atņemšanas iestādes.⁴⁷ Tāpēc autoresprāt, kā vēlvienu sociālās rehabilitācijas līdzekli vajadzētu nodrošināt atbalsta personu, kas palīdzētu notiesātajam pēc atbrīvošanas atsākt normālu, likumpaklausīgu dzīvi un novērstu iespēju, ka persona atkal vēlēšies pastrādāt jaunus noziegumus.

Autore secina, ka visi sociālās rehabilitācijas līdzekļi ir vienlīdz svarīgi un savā starpā saistīti, lai veicinātu sekmīgu resocializācijas procesu.

1.3. Izglītība un tās nozīme resocializācijas procesā

Lai izprastu izglītības nozīmi, ir jānoskaidro tās vispārīgais skaidrojums. Izglītības likums izglītību definē kā sistematizētu zināšanu un prasmju apguves un attieksmju veidošanas procesu un tā rezultātu. Izglītības process ietver mācību un audzināšanas darbību. Izglītības rezultāts ir personas zināšanu, prasmju un attieksmju kopums.⁴⁸

Izglītība un zināšanas ir vienas no galvenajām cilvēku vērtībām. Šobrīd būtu diezgan grūti iedomāties mūsdienu sabiedrību, ja nepastāvētu izglītības iestādes. Zināšanas, kuras tajās iegūstam, ir tās, kas mūsos attīsta arī pārējās vērtības, bez kurām būtu grūti iekļauties sabiedrībā. Filozofs Francis Beikons apgaismības periodā izteicis viedokli, kam grūti nepiekrīt: “Neviens neapgalvo, ka formāli neizglītots cilvēks dzīvē neko nerasniegs, jo pastāv daudz izņēmumi. Tomēr izglītības iegūšana paver daudz plašāku iespēju loku.

⁴⁷ Par ieslodzīto resocializācijas pamatnostādņem 2015.-2020. gadam. Ministru kabineta rīkojums Nr. 580. Pieejams: <https://m.likumi.lv/ta/id/276740-par-ieslodzito-resocializācijas-pamatnostadnem-2015-2020-gadam> [aplūkots 10.05.2020].

⁴⁸ Izglītības likums: LV likums. Pieņemts: 29.10.1998. [aplūkots 15.03.2020]

Zināšanas ir spēks.”⁴⁹ Zināšanas mūsos attīsta ne tikai vērtību sistēmu, bet arī veicina izpratni dažādās dzīves jomās, kas palīdz attīstīties ne tikai indivīdam, bet sabiedrībai kopumā (tehnoloģijas, zinātne, utt.).

Vispārējās cilvēktiesību deklarācijas⁵⁰ 26.pants nosaka, ka katram cilvēkam ir tiesības uz izglītību. Izglītībai, vismaz sākumizglītībai un pamatizglītībai, ir jābūt bez maksas. Tāpat arī Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas Pirmā protokola⁵¹ 2.pants nosaka, ka nevienam nedrīst liegt tiesības uz izglītību.

Latvijas Republikas Satversmes 112.pants nosaka, ka ikvienam ir tiesības uz izglītību. Valsts nodrošina iespēju bez maksas iegūt pamatizglītību un vidējo izglītību. Pamatizglītība ir obligāta.⁵² Tās ir garantētās cilvēka pamattiesības. Latvijas izglītības sistēma sastāv no pirmsskolas izglītības, pamatizglītības, vidējās izglītības un augstākās izglītības. Pamatizglītības pakāpe ietver vispārējo pamatizglītību (1.-9. klases) un profesionālo pamatizglītību. Vidējās izglītības pakāpe ietver vispārējo vidējo izglītību, profesionālo vidējo izglītību un arodizglītību. Augstākās izglītības pakāpe ietver gan akadēmiskās, gan profesionālās studiju programmas.⁵³

Likums, kas reglamentē konkrēti notiesāto izglītības iespējas, ir Latvijas Sodlu izpildes kodekss. Tas nosaka, ka ar brīvības atņemšanu notiesātajiem ir iespēja iegūt vispārējo, profesionāli tehnisko izglītību vai profesionālo apmācību, tāpēc visos Latvijas cietumos šī iespēja tiek nodrošināta.

Lai nodrošinātu notiesāto izglītošanu, brīvības atņemšanas iestādes priekšnieks slēdz sadarbības līgumu ar izglītības iestādi. Sadarbības līgumā ietver nosacījumus par:

- 1) vispārējās vai profesionālās izglītības programmas īstenošanu;
- 2) līgumslēdzēju pušu tiesībām un pienākumiem;
- 3) sadarbības līguma termiņu;

⁴⁹ Izglītība un zināšanas ir vienas no cilvēka galvenajām vērtībām. Pieejams: <https://compeuro.lv/izglitiba-un-zinasanas-ir-vienas-no-galvenajam-cilveka-vertibam/> [aplūkots 15.03.2020].

⁵⁰ ANO Vispārējā cilvēktiesību deklarācija. Pieņemta 10.12.1948. [aplūkota 14.04.2020]

⁵¹ Eiropas Cilvēktiesību Konvencijas Protokols Nr. 1. Pieņemts 20.03.1952. [aplūkots 14.04.2020]

⁵² Latvijas Republikas Satversme: LV likums. Pieņemta 15.02.1922. [aplūkota 14.04.2020]

⁵³ Akadēmiskās izglītības centrs. Izglītība Latvijā. Pieejams: <http://www.aic.lv/portal/izglitiba-latvija> [aplūkots 14.04.2020]

4) mācību grupu komplektēšanu.⁵⁴

Varētu rasties jautājums – kāpēc vispār būtu svarīgi notiesātos nodrošināt ar izglītību? Pirmkārt, resocializācijas procesā izglītībai ir nozīme ne tikai tad, kad tā ir jau iegūta, bet jau pašā izglītošanās procesā. Tā dod iespēju personai sevi pilnveidot, izzināt un iespējams pat “uzvest uz pareizajām sliekšņiem” mācīšanās procesā. Ieslodzījuma vietās bieži nonāk cilvēki ar zemu izglītības līmeni, tādēļ izglītības iegūšana cietumos var dot iespēju ieslodzītajiem gūt zināšanas un prasmes, par kādām tie nezināja vai nevarēja iegūt ārpus ieslodzījuma vietas dažādu iemeslu dēļ (gribas trūkums, sociālā vide, utt.). Otrkārt, iespēja iegūt izglītību, atrodoties ieslodzījuma vietā, varētu būt kā recidīva skaita samazināšanās iemesls. Piemēram, Lielbritānijā par katru mārciņu, kas ir iztērēta izglītībai cietumā, tiek ietaupītas divas mārciņas no nodokļu maksātāju naudas; ASV šī attiecība ir četri vai pieci dolāri pret vienu cietuma izglītībai iztērēto dolāru.⁵⁵ Treškārt, tā var novērst degradācijas procesu izolēšanās laikā, saglabājot tuvāku kontaktu ar citu sabiedrības slāni.

Notiesāto personu neiekļaušana vienotā valsts izglītības sistēmā, it īpaši nepilngadīgo, ir nopietns šķērslis ieslodzīto resocializācijā un no brīvības atņemšanas iestādēm atbrīvoto reintegrācijai sabiedrībā. Izglītības programmu nozīme pieaug, jo sakarā ar ekonomiskajām problēmām valstī strauji palielinās to personu skaits, kuras apcietināšanas brīdī nestrādāja vai nemācījās, piemēram, atskatoties nedaudz vēsturiski, tas izpaudās pat no 20,1% 1990.gadā līdz 63,8% 1998.gadā.⁵⁶

Ministru kabineta noteikumu Nr.191 “Notiesātā resocializācijas īstenošanas kārtība”⁵⁷ 36.pantā noteikts, ka notiesāto no vienas brīvības atņemšanas iestādes uz citu brīvības atņemšanas iestādi pārvieto, ja iespējams, ņemot vērā notiesātā iesaistīšanos izglītības programmās. Šajā pantā ir redzama valsts pretīmnākošā attieksme notiesāto izglītošanas jomā.

Kā galvenās problēmas notiesāto izglītošanā, Valsts izglītības attīstības aģentūra un Ieslodzījuma vietu pārvalde norāda:

1) ieslodzīto lasīšanas, rakstīšanas un rēķināšanas pamatprasmju trūkums (šī iemesla dēļ Valsts izglītības attīstības aģentūra un Ieslodzījuma vietu pārvalde 2011. - 2012. gadā izstrādātā projekta „Profesionālās izglītības programmu, pamatprasmju un kompetenču

⁵⁴ Notiesātā resocializācijas īstenošanas kārtība. Ministru kabineta noteikumi Nr.191. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=256000> [aplūkots 10.05.2020]

⁵⁵ Kārklīņa S. Izglītība cietumos. Pieejams: <https://ec.europa.eu/epale/lv/blog/izglitiba-cietumos> [aplūkots 23.03.2020]

⁵⁶ Zahars V. Kriminālsodu izpildes tiesības. Rīga: Latvijas policijas akadēmija, 1999, 50.lpp.

⁵⁷ Ibid.

apgūve izglītības un profesionālās karjeras turpināšanai” ietvaros pirmo reizi ieslodzījuma vietās Latvijā izstrādāja un īstenoja izglītības programmu pamatprasmju apgūvei).

2) iespēju trūkums nodrošināt ieslodzītos ar konkrēti viņu interesējošām izglītības programmām;

3) nepietiekams daudzveidīgu, bet īsu profesionālās pilnveides programmu piedāvājums.⁵⁸

Protams, ir svarīgi, lai personai ne tikai visu iemācītu, bet tā izrādītu vēlmi arī mācīties pašmācības ceļā. Pašmācība varētu izpausties kā dažādas aktivitātes, kas sniedz notiesātajam papildus zināšanas, piemēram, grāmatu/laikrakstu lasīšana, televizora skatīšanās, radio klausīšanās. Tāpēc būtu svarīgi ieslodzījuma vietu bibliotēkās ik pa laikam atjaunot gan grāmatu, gan laikrakstu krājumus, lai notiesātais varētu sekot līdzi aktualitātēm, kas notiek ārpus ieslodzījuma vietas. Piemēram, 2012.gadā Brazīlijas federālajos cietumos norisinājās projekts „Labošanās ar lasīšanu”, kura laikā par grāmatu lasīšanu un to saturā dibinātu eseju rakstīšanu ekspertu izraudzītiem notiesātajiem soda termiņš tika samazināts līdz pat 48 dienām gadā. Lai iegūtu maksimālo samazinājumu – 48 dienas, cietumniekiem jāizlasa 12 daiļliteratūras, filozofijas vai zinātniskas grāmatas un par katru jāuzraksta esēja.⁵⁹ Autoresprāt, šāda ideja ir lieliska, lai radītu vēlmi notiesātajam mācīties, tomēr, realizējot šādu projektu, ir jāuzmanās, lai notiesātais to nedarītu tikai piespiedu kārtā, lai mazinātu soda termiņu, bet, lai tas arī viņā sagādātu subjektīvu prieku.

⁵⁸ Eiropas Sociālā fonda projekts. Profesionālās izglītības programmu, pamatprasmju un kompetenču apgūve izglītības un profesionālās karjeras turpināšanai. Pieejams: https://www.viaa.gov.lv/lat/es_fondu_projekti/prof_izgl_attistiba/12113_ieslodzito_izgl/ [aplūkots 23.03.2020]

⁵⁹ Brazīliešu ieslodzītie ar grāmatu lasīšanu varēs samazināt cietumsodu. Pieejams: <http://www.la.lv/braziliesu-ieslodzitie-ar-gramatu-lasisanu-vares-samazinat-cietumsodu-2> [aplūkots 15.05.2020]

2. IZGLĪTĪBAS VEIDI IESLODZĪJUMA VIETĀS

2.1. Formālā izglītība

Formālās izglītības definīcija skaidrota Izglītības likumā.⁶⁰ Tā ir sistēma, kas ietver pamatizglītības, vidējās izglītības un augstākās izglītības pakāpes, kuru programmu apguvi apliecina valsts atzīts izglītības vai profesionālās kvalifikācijas dokuments, kā arī izglītības un profesionālās kvalifikācijas dokuments. Katrā izglītības pakāpē ir atšķirīga līmeņa prasības, kuras apgūstot, indivīds iegūst attiecīgo dokumentu, kas nosaka tā izglītības līmeni. Tāpēc izglītību valstī formāli var iegūt visās akreditētajās izglītības iestādēs, kas pakļaujas valsts prasībām par šo izglītības līmeņu iegūšanu.

Latvijā spēkā esošie tiesību akti, kas nosaka tiesības uz izglītību ir Izglītības likums⁶¹, Vispārējās izglītības likums⁶² un Profesionālās izglītības likums⁶³.

Izglītības programmas nebrīvē īsteno tās skolas, kuras atrodas ģeogrāfiski tuvu konkrētajai ieslodzījuma vietai, un pasniedzēji ir attiecīgo skolu darbinieki. Cietumos mācību process tiek organizēts tāpat kā jebkurā skolā – nodarbības sākas no rīta, mācību stunda ilgst 40 minūtes, ir starpbrīži un pusdienu pārtraukums. Arī visi pārbaudījumi un centralizētie eksāmeni notiek vispārējā kārtībā.⁶⁴

Latvijas ieslodzījuma vietas sadarbojas ar Jelgavas Tehnikumu, Daugavpils Tehnikumu, Daugavpils Būvniecības tehnikumu, Daugavpils Tirdzniecības profesionālo vidusskolu, Rīgas Valsts Tehnikumu, Rīgas Stila un modes profesionālo vidusskolu un citām mācību iestādēm, ar kuru palīdzību ieslodzītajiem iespējams saņemt nepieciešamās zināšanas un aroda iemaņas.⁶⁵ Piemēram, Ilģuciema cietuma gadījumā pamata un vidusskolas izglītības programmu apguvi nodrošina Rīgas 14. vakara maiņu vidusskola, bet arodu apguvi – Rīgas

⁶⁰ Izglītības likums: LV likums. Pieņemts 29.10.1998. [aplūkots 15.03.2020]

⁶¹ Ibid.

⁶² Vispārējās izglītības likums: LV likums. Pieņemts 10.06.1999. [aplūkots 15.03.2020]

⁶³ Profesionālās izglītības likums: LV likums. Pieņemts 10.06.1999. [aplūkots 15.03.2020]

⁶⁴ Pirmā skolas diena 1341 ieslodzītajam. Pieejams: <http://www.ievp.gov.lv/index.php/113-pirma-skolas-diena-1341-ieslodzitam> [aplūkots 12.05.2020]

⁶⁵ Ibid.

Modes un stila tehnikums un Jelgavas amatu vidusskola.⁶⁶ Pozitīvi ir tas, ka ieslodzījuma vietās tiek organizēti arī izlaidumi ar puķēm un himnu.⁶⁷

Bijusī tieslietu ministre Solvita Āboltiņa uzsvērusi, ka “Ja nenotiek ieslodzīto izglītošana, valstij nav pamata cerēt, ka pēc iznākšanas no ieslodzījuma vietas persona būs labojusies, ja tā nebūs dzirdējusi un redzējusi neko labāku par citu ieslodzīto “dzīves gudrībām”.”⁶⁸

2017. gadā ieslodzītie piedalījās vispārējās izglītības, profesionālās un interešu/neformālās izglītības aktivitātēs, kas tika īstenotas visās ieslodzījuma vietās. Izglītības programmās tika iesaistīti 1664 ieslodzītie, kas ir 44,2% no kopējā ieslodzīto skaita, no tiem formālās izglītības programmās piedalījās 1134 ieslodzītie jeb 68,1% no kopējā izglītojamo ieslodzīto skaita vai 30,1% no kopējo ieslodzīto skaita.⁶⁹ Šāds procentu rādījumu skaits, salīdzinoši ar pirms tam norādīto procentuālo personu skaitu 1998.gadā, ir augsts. Tas pierāda, ka līdz šim veiktie izglītības veicinošie pasākumi un pieņemtie normatīvie akti ieslodzījuma vietās, ir noritējuši veiksmīgi. Tāpat 2017. gadā (2016./2017. mācību gada beigās) 639 ieslodzītie sekmīgi nokārtoja valsts eksāmenus un saņēma valsts atzītus izglītību apliecinājošus dokumentus: 55 ieslodzītie - par vispārējo pamatizglītību, 63 ieslodzītie - par vispārējo vidējo izglītību un 521 ieslodzītais - par profesionālo izglītību. Tāpat 242 ieslodzītie tika pārcelti nākamajā klasē.⁷⁰

2018. gadā izglītības programmās vidēji tika iesaistīti 1 794 ieslodzītie.⁷¹ Tas ir apmēram par simts ieslodzīto vairāk nekā 2017. gadā, kas Latvijas ieslodzīto daudzumam ir salīdzinoši daudz. Tas liecina, ka izglītības apgūšanas process un izmantotās metodes norit sekmīgi un progresīvi.

Ieslodzīto skaits, kuri ir iesaistīti izglītības programmās, salīdzinoši ar 2017. gadu ir palielinājies, kaut arī kopējais ieslodzīto skaits gada ietvaros ir samazinājies. Izglītības programmās iesaistīto skaitu ietekmēja Eiropas Sociālā fonda projekta ietvaros īstenotās

⁶⁶ Ozols I. “LA” reportāža no vienīgā sieviešu cietuma Latvijā. Pieejams: <https://www.la.lv/katrai-vismaz-cetri-kvadrattmetri> [aplūkots 10.05.2020]

⁶⁷ Ibid.

⁶⁸ Tieslietu ministre: izglītībai ir jābūt daļai no valsts vispārējās izglītības sistēmas. Pieejams: <https://www.tm.gov.lv/lv/aktualitates/tm-informacija-presei/tieslietu-ministre-izglitibai-cietumos-jabut-dalai-novalsts-visparejas-izglitibas-sistemas> [aplūkots 12.05.2020]

⁶⁹ Onzule I. Ieslodzīto izglītība 2017. gadā. Pieejams: <https://ec.europa.eu/epale/lv/blog/ieslodzito-izglitiba-2017-gada> [aplūkots 11.04.2020]

⁷⁰ Ibid.

⁷¹ Ieslodzījumu vietu pārvaldes gada publiskais pārskats. Pieejams: <http://www.ievp.gov.lv/index.php/publikacijas/gada-publiskais-parskats> [aplūkots 11.04.2020]

profesionālās pilnveides izglītības programmas, Nodarbinātības valsts aģentūras sniegtās konsultācijas un darba prasmju programmu ieviešana ieslodzījuma vietās.⁷²

Taču neskatoties uz labajiem rādītājiem, tomēr 2017./2018.mācību gadā mācības pabeigušo ieslodzīto skaits ir mazāks nekā mācības uzsākušo ieslodzīto skaits, kas ir saistīts ar to, ka:

- 1) mācībās tiek iesaistīti arī apcietinātie, kuriem var tikt mainīts drošības līdzeklis, kas nav saistīts ar apcietinājumu;
- 2) ieslodzītie pārtrauc mācības, jo nevēlas mācīties vai mācību vielas apgūšana sagādā grūtības;
- 3) notiesātie tiek pārvietoti uz citu ieslodzījuma vietu medicīnas, drošības, noziedzīga nodarījuma vai soda izciešanas režīma dēļ un mācības nav iespējas turpināt vai notiesātie to nevēlas;
- 4) samazinājies kopējais ieslodzīto skaits.⁷³

2.2. Vispārējā izglītība

Vispārējā izglītība ir cilvēka, dabas un sabiedrības daudzveidības un vienotības izziņas, humānas, brīvas un atbildīgas personības veidošanās process un tā rezultāts.⁷⁴ Tā tiek īstenota šādās vispārējās izglītības pakāpēs – pirmsskolas izglītība, pamatizglītība un vidējā izglītība.⁷⁵

Pamatizglītību uzsāk sešu vai septiņu gadu vecumā un tās ilgums ir 9 gadi. Pēc sekmīgas pamatizglītības apguves izglītojamais saņem apliecību par pamatizglītību.⁷⁶

Lai saņemtu atestātu par vispārējo vidējo izglītību, jāapgūst vismaz divpadsmit mācību priekšmeti un sekmīgi jānokārto pieci noslēguma eksāmeni, no kuriem divus nosaka valsts līmenī, bet trīs eksāmenus izglītojamais kārtot pēc savas izvēles.⁷⁷

⁷² Ieslodzījumu vietu pārvaldes gada publiskais pārskats. Pieejams:

<http://www.ievp.gov.lv/index.php/publikacijas/gada-publiskais-parskats> [aplūkots 11.04.2020]

⁷³ Ibid.

⁷⁴ Izglītības likums: LV likums. Pieņemts 29.10.1998. [aplūkots 15.03.2020]

⁷⁵ Vispārējās izglītības likums: LV likums. Pieņemts 10.06.1999. [aplūkots 15.03.2020]

⁷⁶ Izglītības sistēma Latvijā. Pieejams: http://www.aic.lv/rec/LV/leg_lv/LVsysLV.htm [aplūkots 23.03.2020]

⁷⁷ Ibid.

Latvijas Sodu izpildes kodeksa 62.pants nosaka, ka brīvības atņemšanas iestādē resocializācijas ietvaros tiek nodrošinātas mācības, lai notiesātie jaunieši varētu iegūt vispārējo izglītību, kā arī mācības veicināmas un ņemamas vērā, nosakot viņu resocializācijas pakāpi.

Līdz 1990.gadam Latvijas brīvības atņemšanas iestādēs pastāvēja vispārējās izglītības sistēma. Visiem notiesātajiem līdz 40 gadu vecumam, kuri nebija ieguvuši pamatizglītību vai kuriem nebija specialitātes, obligāti bija jāapmeklē skola, kura atradās katrā brīvības atņemšanas iestādē. Diemžēl, sākot no 1990.gada izglītības iestādes dažādu iemeslu (pārsvārā nepietiekamu finanšu līdzekļu dēļ), brīvības atņemšanas vietās pakāpeniski tika slēgtas.⁷⁸ Šobrīd izglītības iespējas tiek nodrošinātas pilnīgi visās ieslodzījuma vietās, sadarbojoties ar izglītības iestādēm.

Lai gan Satversmes 112.pants nosaka, ka valsts nodrošina iespēju bez maksas iegūt pamatizglītību un vidējo izglītību, tomēr Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departaments jau iepriekš minētajā lēmumā⁷⁹ par Satversmes 106. un 112.panta tvērumu ir noteicis, ka valstij nav pienākuma nodrošināt notiesātai personai bezmaksas vidējās izglītības apguvi ieslodzījuma vietā un līdz ar to notiesātai personai nav subjektīvu tiesību to prasīt. Tomēr, tā kā pamatizglītība valstī ir obligāta, šādu iespēju ieslodzījuma vietām ir jānodrošina bez maksas, tāpēc ieslodzītajām personām ir subjektīvas tiesības to prasīt. Taču šajā pašā spriedumā, Senāts arī atzīst, ka tomēr ir jāvērtē vidējās izglītības nepieciešamība konkrētām vecuma grupām. Saskaņā ar notiesāto izglītību regulējošajiem likumiem brīvības atņemšanas iestādēs tiek nodrošinātas mācības, lai notiesātie jaunieši varētu iegūt vispārējo izglītību. Tādējādi likumdevējs ir noteicis valsts pienākumu nodrošināt vispārējās izglītības iegūšanu pamatā pie tās vecuma grupas piederošajiem, kuriem būtu jāiet skolā, ja viņi neatrastos ieslodzījuma vietā, t.i., jauniešiem. Likums neparedz valsts obligātu pienākumu nodrošināt iespējas iegūt vidējo izglītību arī pārējiem ieslodzītajiem.

Tāpat Augstākās tiesas Senāts lietā Nr. SKA-160/2010⁸⁰ atzinis, ka tas, ka valsts ieslodzījumā esošai pilngadīgai personai nenodrošina iespējas iegūt pamatizglītību, nav uzskatāms par šī personas cilvēktiesību pārkāpumu. Valsts ir uzlikusi pienākumu

⁷⁸Par ieslodzīto izglītības politikas pamatnostādņem 2006.–2012.gadam. Ministru kabineta rīkojums Nr.443. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/137713-par-ieslodzito-izglitibas-politikas-pamatnostadnem-2006-2010-gadam> [aplūkots 23.03.2020]

⁷⁹ 07.11.2007. Senāta Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr. SKA-576/2007

⁸⁰ 06.05.2010. Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr. SKA-160/2010

pamatizglītību iegūt līdz 18 gadu vecumam, līdz ar to, ieslodzītajam nav subjektīvu tiesību to prasīt.

2.3. Profesionālā izglītība

Latvijas normatīvie akti paredz ieslodzītajiem iegūt arī profesionālo izglītību. Izglītības likumā skaidrots, ka profesionālā izglītība ir praktiska un teorētiska sagatavošanās darbībai noteiktā profesijā, profesionālās kvalifikācijas ieguvei un profesionālās kompetences pilnveidei.

Lai pēc iznākšanas no cietuma notiesātajiem būtu vieglāk atgriezties sabiedrībā un konkurēt darba tirgū, notiesātie lietderīgi izmanto laiku un apgūst kādu profesiju. Ieslodzījuma iestāžu sadarbība ar dažādām izglītības iestādēm, tai skaitā arī profesionālās izglītības, ir tā, kas īsteno izglītības iegūšanu ieslodzījuma vietās. Piemēram, 2017./2018.mācību gadā ieslodzījuma vietās profesionālās izglītības programmu ietvaros īstenotas vairākas specialitātes, kuras nepieciešamas Latvijas ekonomikas attīstībai. Piemēram, Daugavgrīvas cietumā tika apgūtas sekojošas specialitātes: „Galdnieks”, „Ēku siltinātājs”, „Pavāra palīgs”, „Sausas būves celtnieks”, „Informācijas ievadīšanas operators” u.c.⁸¹

2018./2019. mācību gadā ieslodzījuma vietās profesionālās izglītības programmu ietvaros īstenotas šādas specialitātes:

- Brasas cietumā: profesionālās izglītības programmas ar apgūstamajām kvalifikācijām "Elektromontieris" un "Drēbnieks";
- Daugavgrīvas cietumā: profesionālās izglītības programmas ar apgūstamajām kvalifikācijām "Kokapstrādes iekārtu operators", "Bruģētājs", "Apdares darbu strādnieks", "Krāšņu podnieks", "Krāšņu un kamīnu mūrnieks", "Elektromontieris", "Ēku siltinātājs", "Informācijas ievadīšanas operators", "Inženierkomunikāciju montētājs", "Lokmetinātājs (MAG)", "Palīgšuvējs", "Pavāra palīgs" un "Sausās būves montētājs";
- Ilģuciema cietumā: profesionālās izglītības programmas ar apgūstamajām kvalifikācijām "Floristikas pakalpojumi", "Mājturība", "Apdares darbu strādnieks" un "Pavāra palīgs";

⁸¹ Onzule I. Ieslodzīto izglītība 2017. gadā. Pieejams: <https://ec.europa.eu/epale/lv/blog/ieslodzito-izglitiba-2017-gada> [aplūkots 11.04.2020]

- Jelgavas cietumā: profesionālās izglītības programmas ar apgūstamajām kvalifikācijām "Elektromontieris", "Kokapstrādes iekārtu operators" un "(MMA) Lokmetinātājs metināšanā ar mehanizēto iekārtu aktīvās gāzes vidē (MAG)";
- Jēkabpils cietumā: profesionālās izglītības programmas ar apgūstamo kvalifikāciju "Kokapstrādes iekārtu operators" un "Virpotājs";
- Liepājas cietumā: profesionālās izglītības programma ar apgūstamo kvalifikāciju "Elektromontieris";
- Rīgas Centrālcietumā: profesionālās izglītības programmas ar apgūstamajām kvalifikācijām "Apdares darbu strādnieks", "Informācijas ievadīšanas operators", "Kokapstrādes iekārtu operators", "Autoatslēdznieks", "Konditora palīgs", "Drēbnieks", "Elektromontieris" un "(MMA) Lokmetinātājs metināšanā ar mehanizēto iekārtu aktīvās gāzes vidē (MAG)";
- Valmieras cietumā: profesionālās izglītības programmas ar apgūstamajām kvalifikācijām "Apdares darbu strādnieks", "Kokapstrādes iekārtu operators" un "(MMA) Lokmetinātājs metināšanā ar mehanizēto iekārtu aktīvās gāzes vidē";
- Cēsu Audzināšanas iestādē nepilngadīgajiem: profesionālās izglītības programma ar apgūstamo kvalifikāciju "Siltuma, gāzes un ūdens tehnoloģijas".⁸²

2.4. Augstākā izglītība

Augstskolu likums⁸³ nosaka, ka augstākā izglītība ir izglītības pakāpe, kurā pēc vidējās izglītības iegūšanas notiek zinātnē vai mākslā, vai arī zinātnē un mākslā pamatota personības attīstība izraudzītajā akadēmisko vai profesionālo, vai akadēmisko un profesionālo studiju novirzienā, kā arī sagatavošanās zinātniskai vai profesionālai darbībai.

Ieslodzītajiem ir nodrošināta iespēja iesaistīties augstākās izglītības apgūvē tālmācības ceļā, izmantojot pasta pakalpojumus vai ar ieslodzījuma vietas administrācijas starpniecību –

⁸² Ieslodzījumu vietu pārvaldes gada publiskais pārskats. Pieejams:

<http://www.ievp.gov.lv/index.php/publikacijas/gada-publiskais-parskats> [aplūkots 11.04.2020]

⁸³ Augstskolu likums. LV likums. Pieņemts: 02.11.1995. [aplūkots 11.04.2020]

elektroniskā tīmekļa vietni.⁸⁴ Tālmācība ir izglītības ieguves forma, kādā izglītojamais izglītības iestādes īstenotas izglītības programmas saturu apgūst patstāvīgi individuālā veidā, izmantojot izglītības iestādes piedāvātus īpaši strukturētus mācību materiālus, dažādus tehniskos un elektroniskos saziņas līdzekļus. Izglītojamā sasniegumi tiek novērtēti atbilstoši attiecīgās izglītības programmas prasībām.⁸⁵ Tālmācību neatbalsta cietumu cenzori, kuriem pēc normatīvo dokumentu prasībām jāpārbauda katra ienākošā un izejošā vēstule. Augstāko izglītību cietumā citā veidā īstenot ir ļoti grūti, jo nepieciešama personas klātbūtne eksāmenos, bet daudziem ieslodzītajiem nav iespējama izbraukšana no cietuma.⁸⁶

Augstākās izglītības nodrošināšanai ieslodzījuma vietās tiek realizēta sadarbība ar šādām augstākās izglītības iestādēm: Baltijas Starptautiskā akadēmija, Rīgas Tehniskā universitāte, Transporta un sakaru institūts u.c. , kur ieslodzītie var apgūt studijas šādās programmās: „Būvniecība”, „Transporta un biznesa loģistika”, „Uzņēmējdarbības vadīšana” u.c.⁸⁷

Kā liecina Ieslodzījumu pārvaldes vietas 2017. gada publiskais pārskats⁸⁸ 2017. gada 1.pusgadā augstākās izglītības studiju programmās iesaistījās seši ieslodzītie, bet 2017. gada 2. pusgadā - četri ieslodzītie. Turpretī 2018. gada pirmajā pusgadā augstākās izglītības studiju programmās iesaistījās pieci ieslodzītie, bet 2018. gada otrajā pusgadā – 13 ieslodzītie.⁸⁹ Arī šie rādītāji liecina, ka mācīties gribētāju skaits ieslodzījumu vietās ikgadu pieaug.

2018. gadā ieslodzītajiem tika nodrošināta iespēja iesaistīties augstākās izglītības apgūvē tālmācības ceļā, izmantojot pasta pakalpojumus vai ar ieslodzījuma vietas administrācijas starpniecību – elektroniskā tīmekļa vietni. Ieslodzītie apguva specializētas zināšanas un izpratni šādās studiju programmās: tiesību zinātne, menedžments, cilvēku resursu vadība, komercdarbība, uzņēmējdarbības vadība, sociālās palīdzības organizēšana.⁹⁰

⁸⁴ Augstskolu likums. LV likums. Pieņemts: 02.11.1995. [aplūkots 11.04.2020]

⁸⁵ Izglītības likums: LV likums. Pieņemts 29.10.1998. [aplūkots 15.03.2020]

⁸⁶ Pētījums „Ieslodzīto un no ieslodzījuma atbrīvoto personu izglītības, nodarbinātības un sociālās rehabilitācijas pakalpojumu pieejamība”. Pieejams:

http://providus.lv/article_files/1577/original/Equal%20petijums.pdf?1332249353 [aplūkots 11.04.2020]

⁸⁷ Onzule I. Ieslodzīto izglītība 2017. gadā. Pieejams: <https://ec.europa.eu/epale/lv/blog/ieslodzito-izglitiba-2017-gada> [aplūkots 11.04.2020]

⁸⁸ Ieslodzījumu vietu pārvaldes gada publiskais pārskats. Pieejams:

http://www.ievp.gov.lv/images/stories/parskats_gada/2018%2006%2015_Parvaldes_publicais_parskats.pdf [aplūkots 11.04.2020]

⁸⁹ Ieslodzījumu vietu pārvaldes gada publiskais pārskats. Pieejams:

<http://www.ievp.gov.lv/index.php/publikacijas/gada-publicais-parskats> [aplūkots 11.04.2020]

⁹⁰ Ibid.

2.5. Neformāla izglītība

Izglītības un Zinātnes ministrija skaidro, ka neformālā izglītība ir ārpus formālās izglītības organizēta izglītojoša darbība; interešu izglītība, kursi, arī profesionālā pilnveide bez jaunas izglītības pakāpes iegūšanas. Lai gan neformālajā izglītībā nav noteikta izglītības programmas definīcija un tās obligātais saturs, arī neformālās izglītības programmās ir jāietver elementi, kas nodrošina sistematizētu, noteiktai mērķauditorijai adresētu saturu, zināšanu un prasmju apguvi, kā arī attieksmju veidošanu un mācīšanās rezultātus.⁹¹ Tas nozīmē, ka, ja arī, apgūstot neformālo izglītību, netiek iegūta nekāda izglītības pakāpe, tomēr tā indivīdam sniedz jaunas zināšanas un pilnveido kādā noteiktā jomā.

Lai gan neformālās izglītības ieguvu ieslodzījuma vietā LSIK⁹² neparedz, neformālā izglītība ieslodzītajiem var tikt organizēta kā interešu izglītība, piedalīšanās reliģisku organizāciju, draudžu un kapelu darbā. Interešu izglītības mērķis ir sekmēt pilsoniski un sociāli aktīvas personības veidošanos.⁹³ Tieslietu ministrijas pārstāve Kristīne Ķipēna atzīst, ka neformālā izglītība ir stabila resocializācijas procesa sastāvdaļa.⁹⁴

“Neformālā izglītība ieslodzījuma vietā nozīmē tikšanu cauri vairākiem sistēmas un sākotnējās cilvēku piesardzīgas vai noraidošas attieksmes slāņiem; īpaši pievērst uzmanību sākotnējām attiecībām – saprast, kāpēc tas notiek, ko tas dos, radīt drošības un piederības sajūtu; tā arī nozīmē sevis apzināšanos un piedzīvošanu iespējams jaunā un nepieredzētā veidā, vēlmi sevi attīstīt; regulāru atduršanos pret to, ka tas, kā notiek nodarbības, nav tas, kāda ir cietumu realitāte. Katra paraduma, uzvedības un, vēl jo vairāk, attieksmes maiņa prasa daudz daudz lielāku piepūli, neatlaidību un motivāciju, nekā tas ir brīvībā.”⁹⁵ Tādi secinājumi par neformālās izglītības nozīmi ietverti projektā “Šķeļot viļņus” 2014. gadā, kas aktīvi nodrošināja neformālās izglītības aktivitātes ieslodzījuma vietās Latvijā. Šī projekta ietvaros notika divi apmācību kursi ieslodzījumu vietu darbiniekiem (sociālajiem darbiniekiem, psihologiem, vienību priekšniekiem u.c.) par neformālo izglītību un tās lomu ieslodzījuma

⁹¹ Izglītības un zinātnes ministrija. Izstrādāti ieteikumi pieaugušo neformālās izglītības programmu izstrādei un licencēšanai. <https://www.izm.gov.lv/lv/aktualitates/3499-izstradati-ieteikumi-pieauguso-neformalas-izglitibas-programmu-izstradei-un-licencesanai> [aplūkots 10.04.2020]

⁹² Latvijas Sodū izpildes kodekss: LV likums. Pieņemts 23.12.1970. [aplūkots 14.03.2020]

⁹³ Pētījums „Ieslodzīto un no ieslodzījuma atbrīvoto personu izglītības, nodarbinātības un sociālās rehabilitācijas pakalpojumu pieejamība”. Pieejams:

http://providus.lv/article_files/1577/original/Equal%20petijums.pdf?1332249353

⁹⁴ Atzinīgi novērtē neformālās izglītības lomu ieslodzījuma vietu jauniešu dzīves uzlabošanā. Pieejams:

<https://www.jaunatne.daugavpils.lv/lv/jaunumi/718-atzinigi-noverte-neformalas-izglitibas-lomu-ieslodzijuma-vietu-jauniesu-dzives-uzlabosana> [aplūkots 10.05.2020]

⁹⁵ Neformālā izglītība jauniešiem ieslodzījuma vietās Latvijā: pieredze un iespējas. Pieejams:

https://jaunatne.gov.lv/sites/default/files/web/Valsts_programma/2015/Jaunumi/sv_18.feb.pdf [aplūkots 12.04.2020]

vietās. Tika apzinātas jauniešu vajadzības četros cietumos- Ilģuciemā, Šķirotavā, Liepājā un Valmierā. Balstoties uz iegūto informāciju, tika izveidotas četras apmācību programmas. Katrā ieslodzījuma vietā notika 10 nodarbības, ko īstenoja apmācītie cietumu darbinieki kopā ar atbalsta personu no Jaunatnes starptautisko programmu aģentūras. Neformālās izglītības programmu galvenās tēmas bija vērtībizglītība un sociālo kompetenču attīstība.

Svarīgi, lai notiesātajam, pieejamo izglītības un atpūtas iespēju vidū, ir iespēja arī nodarboties ar fiziskām aktivitātēm, jo sportam ir nozīmīga loma. Tas ne tikai ļauj aizmirst uz laiku savu apkārtni, bet arī ietekmē personas veselību.

2018.gadā neformālās izglītības pasākumos un interešu izglītībā iesaistījās 874 ieslodzītie jeb 47% no ieslodzīto izglītojamo kopskaita vai 25% no kopējā ieslodzīto skaita. Interese/neformālās izglītības programmas ieslodzījuma vietās īstenoja ieslodzījuma vietu Resocializācijas daļu amatpersonas un darbinieki, profesionālo izglītības iestāžu pasniedzēji, dažādas sabiedrības un biedrības, kā arī nodarbinātības valsts aģentūra.⁹⁶

Jau vairākus gadus cietumos darbojas Kristīgās izglītības un audzināšanas programma "Mirjama", kura aicina notiesātos atteikties no cietumā valdošās subkultūras ietekmes un, izvēloties dzīvot savādāk, pašam mainīt savu dzīvi. Rīgas Centrālcietuma kapelāne Iveta Škutāne par 2017.gada šīs programmas izlaidumu stāsta: "Kāds dalībnieks izlaidumā pirmo reizi mūžā publiski runāja dzeju savā dzimtajā latgaliešu valodā. Valodā, kuru visu mūžu bija nicinājis un, no kuras līdz šim bija kaunējies. Katrā uzrunā izskanēja pateicība Dievam, pasniedzējiem, cietuma darbiniekiem un pārējiem programmas dalībniekiem. Īpaši aizkustinoši bija redzēt, ka pēc pasākuma beigām absolventi izmantoja mirkli, lai vēlreiz ar vārdiem un rokas spiedienu izteiktu pateicību Ieslodzījuma vietu pārvaldes un cietuma vadībai."⁹⁷ Autoresprāt, izlaidumu rīkošana, un šāda tipa programmu apgūšana ir labs veids, kā saliedēt notiesātos gan ar cietuma darbiniekiem, gan pārējiem notiesātajiem, kas varētu veicināt drošības sajūtu ieslodzījuma vietā.

Kā neformālās izglītības ieviešanas šķēršļus ieslodzījuma vietās, šī paša projekta autori atzīmē:

- 1) birokrātija un sadarbības trūkums trūkums;

⁹⁶ Ieslodzījumu vietu pārvaldes gada publiskais pārskats. Pieejams:

<http://www.ievp.gov.lv/index.php/publikacijas/gada-publiskais-parskats> [aplūkots 11.04.2020]

⁹⁷ Ieslodzījuma vietu pārvalde. Kristīgās izglītības un audzināšanas programmas "Mirjama" izlaidums. Pieejams:

<http://www.ievp.gov.lv/index.php/226-kristigas-izglitibas-un-audzinasanas-programmas-mirjama-izlaidums> [aplūkots 10.05.2020]

- 2) iespēja NI ieviest ieslodzījuma vietās šajā projektā balstījās tikai uz dažu ieslodzījuma vietu darbinieku iniciatīvu un pašai izlēdzību, sistēmas atbalsts bija minimāls.
- 3) resocializācijas darbinieki tiek piesaistīti un izmantoti citiem pasākumiem, kas nav tiešā veidā saistīti ar jauniešu resocializāciju;
- 4) ieslodzījuma vietas gribētu turpināt NI ieviešanu, taču ne uz esošo cilvēkresursu bāzes.

Valsts izglītības attīstības aģentūras Eiropas Savienības fonda projekta „Sākotnējās profesionālās izglītības programmu īstenošana garantijas jauniešiem sistēmas” ietvaros 2017. gadā tika īstenota „Datorprasmju programma”; autoskola „Gross” īstenoja programmu transportlīdzekļa vadītāja profesionālās kvalifikācijas iegūšanai; biedrība „Iļģuciema sievietes” Rīgas Domes projekta un Vācijas Katoļu baznīcas fonda „Bonifatiuswerk” ietvaros īstenoja kustību, deju un mūzikas terapijas nodarbības, mākslas terapijas – dekapāžas nodarbības.⁹⁸

⁹⁸ Onzule I. Ieslodzīto izglītība 2017. gadā. Pieejams: <https://ec.europa.eu/epale/lv/blog/ieslodzito-izglitiba-2017-gada> [aplūkots 10.05.2020]

3. ĀRVALSTU REGULĒJUMA ANALĪZE

3.1. Igaunija

Neskatoties uz to, ka drošības līmenis Baltijas valstīs, tostarp Igaunijā, katru gadu pieaug, tomēr to nevarētu teikt par dzīvi cietumos – katru dienu tiek pastrādāti jauni noziegumi un par cietušajiem kļūst ne tikai paši ieslodzītie, bet nereti arī cietuma uzraugi un darbinieki.⁹⁹ Tas varētu būt viens no faktoriem, kāpēc Igaunijā visiem cietumniekiem, kuri vēl nav sasnieguši pensijas vecumu obligāti ir vai nu jāstrādā vai jāmācās.¹⁰⁰

Izglītības iespējas ieslodzījuma vietās Igaunijā regulē Igaunijas Ieslodzījuma likuma¹⁰¹ (angļu val. – Imprisonment act) 4. nodaļa. Šī likuma 34.pants¹⁰² nosaka, ka ieslodzīto izglītošanas mērķis ir nodrošināt, lai ieslodzītajiem būtu atbilstošas zināšanas, prasmes un ētikas principi, kas ļautu ieslodzītajiem turpināt izglītoties un atrast darbu pēc viņu atbrīvošanas no ieslodzījuma vietas. No šī panta secināms, ka gan Igaunijas, gan Latvijas normatīvo regulējumu, kas saistīts ar resocializāciju ieslodzījuma vietās, mērķis ir vienlīdzīgs – sekmīga personas resocializācija, kas to mudinātu pēc atbrīvošanas nepastrādāt jaunus noziegumus, bet gan tiekties uz labāku un likumpaklausīgāku dzīvi.

Salīdzinot LSIK¹⁰³ 10.nodaļu un Igaunijas Ieslodzījuma likuma¹⁰⁴ 4.nodaļu, tomēr ir vērojamas arī dažas atšķirības. Igaunijas likuma 34.panta 3.daļa paredz, ka ieslodzījuma vietai ir jānodrošina telpas un klases, kas būtu nepieciešamas vispārējās izglītības, profesionālās izglītības un kvalifikācijas celšanas iegūšanai. LSIK šādu iespēju neparedz. Autoresprāt, šādu iespēju, cik atļauj valsts atvēlētais budžets, vajadzētu ieviest arī Latvijas ieslodzījumu vietās, jo mācīšanās speciāli tam veltītās telpās veicina lielāku disciplīnu un koncentrēšanos. Vēl atšķirīgs regulējums ir par mācībām ārpus ieslodzījuma vietas. Igaunijas likuma 35.panta 4.daļa paredz, ka ieslodzītajiem, pēc viņu lūguma, var ļaut mācīties ārpus cietumiem. Latvijā šāda iespēja nav paredzēta, lai gan tas varētu risināt problēmas, kas saistītas ar mācību telpām ieslodzījuma vietā.

⁹⁹ Kas notiek aiz cietuma restēm Igaunijā? Pieejams: <https://www.tvnet.lv/6515283/es-tevi-atradisu-un-tu-nedzivosi-kas-notiek-aiz-cietuma-restem-igaunija> [aplūkots 10.05.2020]

¹⁰⁰ Lazdiņš A. Igaunijas amatpersonas: Jaunā tipa cietumos ir iespēja kontrolēt ieslodzītos. Pieejams: <https://www.lsm.lv/raksts/zinas/arzemes/igaunijas-amatpersonas-jauna-tipa-cietumos-ir-iespeja-kontrolet-ieslodzitos.a60116/> [aplūkots 10.05.2020]

¹⁰¹ Imprisonment act of the Republic of Estonia. Pieņemts: 14.06.2000. [aplūkots 10.05.2020]

¹⁰² Ibid.

¹⁰³ Latvijas Sodū izpildes kodekss: LV likums. Pieņemts 23.12.1970. [aplūkots 14.03.2020]

¹⁰⁴ Ibid.

Igaunijas Ieslodzījuma likuma¹⁰⁵ 34¹. pantā paredzēta atlīdzība pieaugušajiem par mācībām ieslodzījuma vietā, LSIK šādu atlīdzību neparedz. Autoresprāt, atlīdzības iegūšana par mācīšanos ir vēl viens stimuls, lai notiesātie vēlētos uzsākt izglītoties ieslodzījuma vietā. Latvijā šādu normu varētu ieviest vismaz jomās, kurām ir nepieciešama profesionālā izglītība un kurām ir pieprasījums, taču trūkst darbinieku. Tādējādi valsts pēc tam iegūtu darbiniekus, kuri ir nepieciešami Latvijas darba tirgū, tūpatērī ieslodzītajiem būtu lielāka motivācija mācīties, zinot, ka pēc atbrīvošanas tiem nebūtu problēmas atrast darbu.

Arī līdzīgi kā pie mums Latvijā, Igaunijā ir noteikts, ja personas soda izciešanas termiņš pārsniedz vienu gadu, tad tai personai tiek izstrādāts individuāls plāns, kurā ir noteikta notiesātās personas spēja strādāt, nepieciešamība nodrošināt vispārēju izglītību vai profesionālu izglītību.¹⁰⁶

Bijušais Igaunijas tieslietu ministrs Hanno Pevkurs uzskata, ka „katram cilvēkam ir tiesības uz resocializāciju. Nonākt cietumā var gan par tīšu slepkavību, gan satiksmes negadījumu, un tas neatņem tiesības censties atkal kļūt par normālu sabiedrības locekli.”¹⁰⁷ No šādas tēzes secināms, ka arī Igaunijas amatpersonas uzskata, ka ieguldījums, saistībā ar izglītības nodrošināšanu cietumniekiem, būtu arī ieguldījums valsts un sabiedrības labā, kas varētu arī mazināt recidīvu.

3.2. Zviedrija

Zviedrijā šobrīd ir aptuveni 10 miljoni iedzīvotāju¹⁰⁸, uz kuru skaitu ir izveidots viens valdības dienests, kas nodarbojas ar soda izciešanas un probācijas uzraudzības organizēšanu – Ieslodzījuma vietu un probācijas dienests, kas atrodas Tieslietu ministrijas pakļautībā. Šī dienesta mērķis ir laikā, kamēr ieslodzītais atrodas cietumā vai probācijas uzraudzībā, ar viņu ir jānotiek pozitīvām pārmaiņām, nevis vienkāršai būšanai uzraudzībā un ieslodzījuma apsardzes nodrošināšanai.¹⁰⁹

¹⁰⁵ Latvijas Soda izpildes kodekss: LV likums. Pieņemts 23.12.1970. [aplūkots 14.03.2020]

¹⁰⁶ Imprisonment act of the Republic of Estonia. Pieņemts: 14.06.2000. [aplūkots 10.05.2020]

¹⁰⁷ Ibid.

¹⁰⁸ Worldometers. Sweden Population. Pieejams: <https://www.worldometers.info/world-population/sweden-population/>. [aplūkots 09.05.2020]

¹⁰⁹ Pētījums par brīvprātīgo darba iespējām un līdzgaitniecības modeļa ieviešanu kriminālsodu izpildē. Pieejams: http://petijumi.mk.gov.lv/sites/default/files/file/Brivpratigo_darba_iesp_3.nodevums_2018_0.pdf [aplūkots 09.05.2020]

Resocializācijas sistēma darbā ar notiesātām personām ir noteikta Zviedrijas Ieslodzījuma likumā (angļu val. - Act on Imprisonment)¹¹⁰ Šajā likumā ir maz runāts par izglītības iespējām ieslodzījuma vietās. Kā atšķirību no Latvijas regulējuma, var minēt Zviedrijas Ieslodzījuma likuma¹¹¹ 11.nodaļu, kurā ieslodzītajiem, kuriem ir nepieciešams īpšs atbalsts vai uzraudzība, paredzētas iespējas arī mācīties ārpus ieslodzījuma vietas.

Pētījumā par brīvprātīgo darba iespējām un līdzgaitniecības modeļa ieviešanu kriminālsodu izpildē¹¹² par Zviedrijas izglītības iespējām cietumos, secināts, ka, ieslodzīto galvenie motivācijas faktori ir vēlme atrast darbu, iespēja turpināt mācīties un pozitīvs skats uz dzīvi pēc atbrīvošanas no ieslodzījuma.

Zviedrijā ir arī novērojama tendence, ka izglītība “iziet ārpus cietuma” – gadījumos, ja kādu no programmām nevar realizēt ieslodzījuma vietā, tiek meklētas iespējas to nodrošināt ārpus cietuma. Šādos gadījumos visbiežāk tiek izmantoti šādi risinājumi: informācijas sniegšana ieslodzītajam, iespējas nodrošināt individuāli adaptētas programmas, ilgtermiņa mācību plānošana, nepārtraukta ieslodzītā uzraudzība un progresa novērtēšana, pieeja studiju konsultācijām, savstarpēja kooperācija apmācību jautājumos ieslodzījuma vietu starpā, ar Probācijas dienestu un citām izglītības iestādēm.¹¹³

3.3. Polija

Visiem ieslodzītajiem cietumos un aizturēšanas cietumos ir tiesības uz izglītību. Vispārējās izglītības iestādes, kas darbojas cietumos un aizturēšanas cietumos, nodrošina izglītības iegūvi dažādos līmeņos, izņemot augstāko izglītību. Plānojot skolu tīklu ieslodzījuma vietās, galvenais uzsvars tiek likts uz to, lai ieslodzītajiem būtu iespējams nodrošināt pamatskolas un vidusskolas izglītību, jo šie līmeņi ir būtiski, lai persona varētu turpināt studijas.¹¹⁴ Šajā jomā varētu teikt, ka Latvija ir “soli augstāk”, jo Latvijas ieslodzījuma vietās ir nodrošināta visu izglītības līmeņu apgūšana.

¹¹⁰ Act on Imprisonment. Swedish Code of Statutes. [aplūkots 09.05.2020]

¹¹¹ Ibid.

¹¹² Pētījums par brīvprātīgo darba iespējām un līdzgaitniecības modeļa ieviešanu kriminālsodu izpildē. Pieejams: http://petijumi.mk.gov.lv/sites/default/files/file/Brivpratigo_darba_iesp_3.nodevums_2018_0.pdf [aplūkots 09.05.2020]

¹¹³ Ibid.

¹¹⁴ Ibid.

Polijā ieslodzīto resocializācijas procesu regulē Sodu izpildes kodekss¹¹⁵ (angļu val. – Poland Penal Code). Autore, izpētot šo normatīvo aktu, var secināt, ka Polijā lielāks uzsvars vērsts tieši uz nepilngadīgo izglītošanu. Piemēram, šī kodeksa¹¹⁶ 10.panta 4.daļa paredz, ka ieslodzītajam, kurš ir 17 gadu vecs, var nepiemērot sodu, bet gan izglītojošus pasākumus. Tāpat arī 54.panta 1.daļa nosaka, ka notiesājot nepilngadīgu personu, primārais mērķis ir tā izglītošana. Lai gan LSIK¹¹⁷ šāds regulējums konkrēti no pantiem neizriet, tomēr, analizējot iepriekš apskatīto Latvijas tiesu praksi, var secināt, ka arī Latvijā, līdzīgi kā Polijā, uzsvars ir vērsts uz jauniešu izglītošanu.

Polijā, atšķirībā no Latvijas, tiek paredzēta arī speciāla uzticības persona, kas uzrauga izglītošanās procesu. Šādu opciju paredz Polijas Sodu izpildes kodeksa¹¹⁸ 67.panta 2.daļa.

Attiecībā uz profesionālo izglītību, ieslodzījuma vietās tiek īstenotas tādas profesionālās izglītības programmas, kas ir pieprasītas darba tirgū, piemēram, sniedzot iespēju iegūt pavāra, apdares strādnieka, flīzētāja, mehāniķa, montiera, atslēdznieka, elektrotehniķa u.c. kvalifikācijas.¹¹⁹

¹¹⁵ Poland Penal Code. Pieņemts: 06.06.1997. [aplūkots 04.05.2020]

¹¹⁶ Ibid.

¹¹⁷ Latvijas Sodu izpildes kodekss: LV likums. Pieņemts 23.12.1970. [aplūkots 14.03.2020]

¹¹⁸ Ibid.

¹¹⁹ Pētījums par brīvprātīgo darba iespējām un līdzgaitniecības modeļa ieviešanu kriminālsodu izpildē. Pieejams: http://petijumi.mk.gov.lv/sites/default/files/file/Brivpratigo_darba_iesp_3.nodevums_2018_0.pdf [aplūkots 09.05.2020]

KOPSAVILKUMS

1. Viens no būtiskiem soda mērķa sasniegšanas procesiem ir ar brīvības atņemšanu notiesāto personu resocializācija, kas sevī ietver sociālās uzvedības korekciju un sociālo rehabilitāciju. Šā pasākumu kopuma mērķis ir veicināt, lai notiesātais pēc soda izciešanas kļūst par sociālu un drošu personu, kas sevī ietver arī izglītības iegūšanu.
2. Resocializācijas procesā izglītības iegūšana ir svarīga ne tikai tad, kad tā jau ir iegūta, bet jau pašā tās iegūšanas procesā, jo tā dod iespēju notiesātajam sevi pilnveidot un izzināt arī atrodies ieslodzījuma vietā.
3. Autoresprāt, notiesāto resocializācijas procesā vairāk vajadzētu iesaistīt sabiedrību, biežāk organizējot pasākumus, kuros notiesātie laiku pavadītu ar sabiedrības slāni, kurš nav saistīts ar ieslodzījuma vietas personālu vai citiem notiesātajiem. Tādējādi notiesātajiem kļūtu plašāks redzesloks un pieredze, kādu, iespējams, tie nespēja vai negribēja gūt ārpus ieslodzījuma vietas, kā arī tas nodrošinātu mazāku izolāciju no apkārtējās sabiedrības.
4. Autore izvirza priekšlikumu kā vēlvienu sociālās rehabilitācijas līdzekli ieviest notiesātā atbalstu arī pēc atbrīvošanas no ieslodzījuma vietas, tādējādi palīdzot personai uzsākt/atsākt normālu un likumpaklausīgu dzīvi. Šāda iespēja varētu mazināt recidīvu skaitu.
5. Lai resocializācijas process būtu sekmīgāks, ir nepieciešama sabiedrības pretimnākošāka attieksme pret personu, kura izdarījusi noziegumu. Iedzīvotājus varētu vairāk informēt par ieslodzījuma vietu nodrošinātajiem resocializācijas pasākumiem un to rezultātiem, lai veicinātu mazāk nosodošu attieksmi un pozitīvāku pieņemšanu atpakaļ sabiedrībā. To varētu panākt, organizējot dažāda veida informatīvos pasākumus gan valsts, gan pašvaldību līmeņos. Ar šāda veida pasākumiem, iespējams, arī tiktu pievērsta lielāka uzmanība sabiedrības iesaistīšanai resocializācijas procesā.
6. Valsts primāri izglītības iegūšanā koncentrējas uz ieslodzītajiem jauniešiem un tikai tad uz pārējiem ieslodzītajiem. Likums neparedz valsts obligātu pienākumu nodrošināt iespējas iegūt vidējo izglītību arī pārējiem ieslodzītajiem.
7. Ieslodzījuma vietu pārvalde, īstenojot resocializācijas funkciju, pamatojas uz risku un vajadzību novērtēšanas instrumentu, kas ļauj gūt priekšstatu par atkārtotu noziedzīgu

nodarījumu izdarīšanas riskiem, kas personām var rasties, atrodoties ieslodzījumā. Daudzus no šiem riskiem varētu risināt ar izglītības iegūšanas palīdzību. Piemēram, darba iemaņas un pēc tam attiecīgi darbu persona varētu iegūt daudz vieglāk, ja ieslodzījuma vietā tā sevi nodarbinātu ar izglītošanos.

8. Profesionālās izglītības iegūšana ir svarīga, lai notiesātais pēc soda izciešanas vieglāk spētu atrast sev darbu apgūtajā profesijā, pelnītu sev iztiku un līdz ar to nebūtu jāizdara jauni noziedzīgi nodarījumi, lai nokļūtu atpakaļ ieslodzījuma vietā.
9. Bibliotēkas krājumus ieslodzījumu vietās būtu nepieciešams patstāvīgi atjaunināt ar jaunākajiem žurnāliem, laikrakstiem, lai notiesātais ne tikai iegūtu sev interesējošo informāciju, bet arī būtu informēts, kas notiek arī ārpus ieslodzījuma vietas
10. Ir svarīgi, lai notiesātais pats vēlētos iegūt izglītību ieslodzījuma vietā. Autoresprāt, būtu efektīvi iesaistīt šajā procesā personas, kuras ir atbrīvotas un ieguvušas izglītību esot notiesātas. Ieslodzījuma vietas varētu organizēt pasākumus, kuros gan individuāli, gan grupās šādas personas dalītos ar savu pieredzi un pozitīvajām pārmaiņām, tādējādi stimulējot notiesātos izmantot šo doto iespēju.
11. Autore izvirza priekšlikumu Latvijā Soduzpildes kodeksu papildināt ar līdzīgu normu, kāda ir Igaunijā par atlīdzību izglītības iegūšanai ieslodzījuma vietā. Šādu normu Latvijā varētu ieviest vismaz jomās, kurām ir nepieciešama profesionālā izglītība un kurām ir pieprasījums, taču trūkst darbinieku. Tādējādi valsts pēc tam iegūtu darbiniekus, kuri ir nepieciešami Latvijas darba tirgū, tuprēfī ieslodzītajiem būtu lielāka motivācija mācīties, zinot, ka pēc atbrīvošanas tiem nebūtu problēmas atrast darbu.

IZMANTOTĀ LITERATŪRA UN AVOTI

Literatūra

1. Akadēmiskās izglītības centrs. Izglītība Latvijā. Pieejams: <http://www.aic.lv/portal/izglitiba-latvija>
2. Atzinīgi novērtē neformālās izglītības lomu ieslodzījuma vietu jauniešu dzīves uzlabošanā. Pieejams: <https://www.jaunatne.daugavpils.lv/lv/jaunumi/718-atzinigi-noverte-neformalas-izglitibas-lomu-ieslodzijuma-vietu-jauniesu-dzives-uzlabosana>
3. Balode L. Bijušo ieslodzīto resocializācijā jāiesaistās sabiedrībai. Pieejams: <https://lvportals.lv/skaidrojumi/294438-bijuso-ieslodzito-resocializacija-jaiesaistas-sabiedribai-2018>
4. Bijušo notiesāto sociālās rehabilitācijas un integrācijas sabiedrībā kompleksā programma. BO „Starptautiskais fonds - Glābšana”. Rīga, 2004. Pieejams: http://petijumi.mk.gov.lv/sites/default/files/file/Kompleksa_SR_progr.doc
5. Brazīliešu ieslodzītie ar grāmatu lasīšanu varēs samazināt cietumsodu. Pieejams: <http://www.la.lv/braziliesu-ieslodzitie-ar-gramatu-lasisanu-vares-samazinat-cietumsodu-2>
6. Centrālcietuma psiholoģe atklāj patiesību par dzīvi cietumā. Pieejams: <http://focus.lv/news/centralcietuma-psihologe-atklaj-patiesibu-par-dzivi-cietuma?18642>
7. Eiropas Kopienas iniciatīvas EQUAL projekta pētījums. Ieslodzīto un no ieslodzījuma atbrīvoto personu izglītības, nodarbinātības un sociālās rehabilitācijas pakalpojumu pieejamība. Pieejams: http://providus.lv/article_files/1577/original/Equal%20petijums.pdf?1332249353
8. Eiropas Sociālā fonda projekts. Bijušo ieslodzīto integrācija sabiedrībā un darba tirgū. Pieejams: <http://www.ievp.gov.lv/index.php/projektu-realizacija/eiropas-savienibas-strukturfondi/145-eiropas-sociala-fonda-projekts-bijuso-ieslodzito-integracija-sabiedriba-un-darba-tirgu>
9. Eiropas Sociālā fonda projekts. Profesionālās izglītības programmu, pamatprasmju un kompetenču apguve izglītības un profesionālās karjeras turpināšanai. Pieejams: https://www.viaa.gov.lv/lat/es_fondu_projekti/prof_izgl_attistiba/12113_ieslodzito_izgl/
10. Ieslodzījumu vietu pārvaldes gada publiskais pārskats. Pieejams: <http://www.ievp.gov.lv/index.php/publikacijas/gada-publiskais-parskats>

11. Ieslodzījuma vietu pārvalde. Kristīgās izglītības un audzināšanas programmas "Mirjama" izlaidums. Pieejams: <http://www.ievp.gov.lv/index.php/226-kristigas-izglitibas-un-audzinanas-programmas-mirjama-izlaidums>
12. Ieslodzījumu vietu pārvalde. Turpmāk cietumi vairāk atbalstīs ieslodzītos un viņu ģimenes. Pieejams: <https://juristavards.lv/zinas/270475-turpmak-cietumi-vairak-atbalstis-ieslodzitos-un-vinu-gimenes/>
13. Ieslodzījuma vietās vispārējās izglītības programmās iesaistīti 25% cietumnieku. Pieejams: <https://www.tvnet.lv/4673390/ieslodzijuma-vietas-visparejas-izglitibas-programmas-iesaistiti-25-cietumnieku>
14. Pētījums „Ieslodzīto un no ieslodzījuma atbrīvoto personu izglītības, nodarbinātības un sociālās rehabilitācijas pakalpojumu pieejamība”. Pieejams: http://providus.lv/article_files/1577/original/Equal%20petijums.pdf?1332249353
15. Izglītība un zināšanas ir vienas no cilvēka galvenajām vērtībām. Pieejams: <https://compeuro.lv/izglitiba-un-zinasanas-ir-vienas-no-galvenajam-cilveka-vertibam/>
16. Izglītības un zinātnes ministrija. Izstrādāti ieteikumi pieaugušo neformālās izglītības programmu izstrādei un licencēšanai. <https://www.izm.gov.lv/lv/aktualitates/3499-izstradati-ieteikumi-pieauguso-neformalas-izglitibas-programmu-izstradei-un-licencesanai>
17. Judins A. Recidīva rādītāji, to noteikšanas kārtība un piemērošana Valsts probācijas dienesta un Ieslodzījumu vietu pārvaldes darbā. Pieejams: http://at.gov.lv/files/uploads/files/docs/2011/rec_pedejais.pdf
18. Jonāne T. Nodarbinātība ieslodzījumā un pēc tā – labākais sods. Pieejams: <https://lvportals.lv/norises/192209-nodarbinatiba-ieslodzijuma-un-pec-ta-labakais-sods-2009>
19. Kārklīņa S. Izglītība cietumos. Pieejams: <https://ec.europa.eu/epale/lv/blog/izglitiba-cietumos>
20. Kas ir mūžizglītība? Pieejams: <http://www.muzizglitiba.lv/pieauguso-izglitiba/15>
21. Kas notiek aiz cietuma restēm Igaunijā? Pieejams: <https://www.tvnet.lv/6515283/es-tevi-atradisu-un-tu-nedzivosi-kas-notiek-aiz-cietuma-restem-igaunija>
22. Krūmiņš E., Pokšāns S. Brīvības atņemšanas soda izpilde. Rīga: Latvijas policijas akadēmija, 1996
23. Lazdiņš A. Igaunijas amatpersonas: Jaunā tipa cietumos ir iespēja kontrolēt ieslodzītos. Pieejams: <https://www.lsm.lv/raksts/zinas/arzemes/igaunijas-amatpersonas-jauna-tipa-cietumos-ir-iespeja-kontrolet-ieslodzitos.a60116/>
24. Latvijas Republikas Labklājības ministrija. Sociālā rehabilitācija. Pieejams: http://www.lm.gov.lv/lv/index.php?option=com_content&view=article&id=80205

25. Luksa M. Brīvības atņemšana nav valsts atreibība. Ieslodzīto resocializācija. Pieejams: <https://lvportals.lv/skaidrojumi/255700-brivibas-atnemsana-nav-valsts-atriebiba-ieslodzito-resocializacija-2013>
26. Luste M. “Kulturāli cietumi” – mūsu pašu rokām. Pieejams: <https://marisluste.wordpress.com/2012/06/28/kulturali-cietumi-musu-pasu-rokam/>
27. Luste M. Olainē top “labo pārmaiņu laboratorija”. Pieejams: http://www.ievp.gov.lv/index.php?option=com_content&view=article&id=72&Itemid=75&lang=lv
28. Neformālā izglītība jauniešiem ieslodzījuma vietās Latvijā: pieredze un iespējas. Pieejams: https://jaunatne.gov.lv/sites/default/files/web/Valsts_programma/2015/Jaunumi/sv_18.feb.pdf
29. Onzule I. Ieslodzīto izglītība 2017. gadā. Pieejams: <https://ec.europa.eu/epale/lv/blog/ieslodzito-izglitiba-2017-gada>
30. Ozols I. “LA” reportāža no vienīgā sieviešu cietuma Latvijā. Pieejams: <https://www.la.lv/katrai-vismaz-cetri-kvadratmetri>
31. Petrova A. Līdz 10 ieslodzīto gadā varētu mācīties internetā. Pieejams: <https://www.lsm.lv/raksts/zinas/latvija/lidz-10-ieslodzito-gada-varetu-macities-interneta.a265801/>
32. Pētījums „Ieslodzīto un no ieslodzījuma atbrīvoto personu izglītības, nodarbinātības un sociālās rehabilitācijas pakalpojumu pieejamība”. Pieejams: http://providus.lv/article_files/1577/original/Equal%20petijums.pdf?1332249353
33. Pētījums par brīvprātīgo darba iespējām un līdzgaitniecības modeļa ieviešanu kriminālsodu izpildē. Pieejams: http://petijumi.mk.gov.lv/sites/default/files/file/Brivpratigo_darba_iesp_3.nodevums_2018_0.pdf
34. Pirmā skolas diena 1341 ieslodzītajam. Pieejams: <http://www.ievp.gov.lv/index.php/113-pirma-skolas-diena-1341-ieslodzitam>
35. Škavronska D. No Taliona principa līdz resocializācijai. Jurista Vārds, 2010.,4. decembris, nr.50
36. Tieslietu ministre: izglītībai ir jābūt daļai no valsts vispārējās izglītības sistēmas. Pieejams: <https://www.tm.gov.lv/lv/aktualitates/tm-informacija-presei/tieslietu-ministre-izglitiba-cietumos-jabut-dalai-novalsts-visparejas-izglitibas-sistemas>
37. Vadlīnijas nepilngadīgo uzvedības sociālās korekcijas un sociālās palīdzības programmas izveidei. Pieejams: http://www.bti.gov.lv/lat/metodiska_palidziba/vadlinijas_nepilngadigo/

38. Valsts izglītības attīstības aģentūra. Psihologs darbā ar ieslodzītajiem. Pieejams: <http://www.profesijupasaule.lv/psihologs-darba-ar-ieslodzitamajiem>
39. Zahars V. Ar brīvības atņemšanu notiesāto personu resocializācija. Pieejams: http://du.lv/wp-content/uploads/2016/01/SZV_2008_1.pdf
40. Zahars V. Kriminālsodu izpildes tiesības. Rīga: Latvijas policijas akadēmija, 1999.
41. Worldometers. Sweden Population. Pieejams: <https://www.worldometers.info/world-population/sweden-population/>

Normatīvie akti

1. ANO Vispārējā cilvēktiesību deklarācija. Pieņemta 10.12.1948. Pieejama: <https://likumi.lv/ta/lv/starptautiskie-ligumi/id/649>
2. Eiropas Cilvēktiesību Konvencijas Protokols Nr. 1. Pieņemts 20.03.1952. Pieejams: https://www.echr.coe.int/Documents/Convention_LAV.pdf
3. Latvijas Republikas Satversme. Pieņemta 15.02.1922. Pieejama: <https://likumi.lv/doc.php?id=57980>
4. Latvijas Soduzpildes kodekss. Pieņemts 23.12.1970. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=90218>
5. Augstskolu likums. LV likums. Pieņemts: 02.11.1995. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=37967>
6. Krimināllikums. Pieņemts 17.06.1998. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/88966-kriminallikums>
7. Izglītības likums. Pieņemts 29.10.1998. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=50759>
8. Profesionālās izglītības likums: LV likums. Pieņemts 10.06.1999. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=20244>
9. Vispārējās izglītības likums. Pieņemts 10.06.1999. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=20243>
10. Valsts probācijas dienesta likums. Pieņemts 18.12.2003. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=82551>
11. Brīvības atņemšanas iestādes iekšējās kārtības noteikumi. Ministru kabineta noteikumi Nr.423. Pieņemti 30.05.2006. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/136495-brivibas-atnemsanas-iestades-ieksejas-kartibas-noteikumi>

12. Par Ieslodzīto izglītības politikas pamatnostādņem 2006.–2012.gadam. Ministru kabineta rīkojums Nr.443. Pieņemts 15.06.2006. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/137713-par-ieslodzito-izglitibas-politikas-pamatnostadnem-2006-2010-gadam>
13. Apcietinājumā turēšanas kārtības likums Pieņemts: 22.06.2006. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=138990>
14. Ar brīvības atņemšanas sodu notiesāto personu resocializācijas koncepcija. Ministru kabineta rīkojums Nr. 7. Pieņemts 09.01.2009. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/186354-par-ar-brivibas-atnemsanas-sodu-notiesato-personu-resocializacijas-koncepciju>
15. Notiesātā resocializācijas īstenošanas kārtība. Ministru kabineta noteikumi Nr.191. Pieņemti 09.04.2013. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/256000-notiesata-resocializacijas-istenosanas-kartiba>
16. Ministru kabineta rīkojums Nr. 580 „Par Ieslodzīto resocializācijas pamatnostādņem 2015.-2020. gadam”. Pieņemts 24.09.2015. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/276740-par-ieslodzito-resocializacijas-pamatnostadnem-2015-2020-gadam>
17. Iekšējās kārtības noteikumi brīvības atņemšanas iestādes struktūrvienībā, kurā tiek īstenota resocializācijas programma atkarību mazināšanai. Ministru kabineta noteikumi Nr. 18. Pieņemti 03.01.2017. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/288414-ieksejas-kartibas-noteikumi-brivibas-atnemsanas-estades-strukturvieniba-kura-tiek-istenota-resocializacijas-programma>
19. Poland Penal Code. Pieņemts 06.06.1997. Pieejams: https://www.legislationline.org/download/id/7354/file/Poland_CC_1997_en.pdf
20. Imprisonment act of the Republic of Estonia. Pieņemts 14.06.2000. Pieejams: <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/504112013005/consolide>
21. Act on Imprisonment. Swedish Code of Statutes. Pieņemts 16.02.2006. Pieejams: <https://www.legislationline.org/download/id/1700/file/4c405aed10fb48cc256dd3732d76.pdf>

Juridiskās prakses materiāli

1. Senāta Administratīvo lietu departamenta 07.11.2007. lēmums lietā Nr. SKA-576/2007.
2. Senāta Administratīvo lietu departamenta 06.05.2010. spriedums lietā Nr. SKA-160/2010.
3. Satversmes tiesas 09.06.2011. spriedums lietā Nr. 2010-67-01.

DOKUMENTĀRĀ LAPA

Bakalaura darbs “Ar brīvības atņemšanu notiesāto personu izglītība kā sociālās rehabilitācijas līdzeklis” ir izstrādāts Latvijas Universitātes Juridiskajā fakultātē.

Ar savu parakstu apliecinu, ka pētījums veikts patstāvīgi, izmantoti tikai tajā norādītie informācijas avoti un iesniegtā darba elektroniskā kopija atbilst izdrukai.

Autore: Laura Mauliņa _____ .05.2020.

Rekomendēju darbu aizstāvēšanai

Vadītāja: lekt..Evija Vīnkalna _____ .05.2020.

Recenzents: _____

Darbs iesniegts Krimināltiesisko zinātņu katedrā _____ .05.2020.

Dekāna pilnvarotā persona: metodiķe _____

Darbs aizstāvēts bakalaura gala pārbaudījuma komisijas sēdē

_____._____.2020. prot.Nr. _____, vērtējums _____, (_____)

Komisijas sekretārs: _____